

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKY

OCHRANNÁ VÝCHOVA VE ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍCH

(Realization of safety behaviour in school departments)

ZPRACOVALA: Bc. Radka Procházková

VEDOUCÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE: Doc. PaedDr. Eva Šotolová, Ph. D.

PRAHA 2014

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Ochranná výchova ve školských zařízeních vypracovala samostatně s použitím odborné literatury a pramenů, uvedených na seznamu. Dále prohlašuji, že tato diplomová práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

31. března 2014

Bc. Radka Procházková

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji tímto Doc. PaedDr. Evě Šotolové, Ph.D., Mgr. Miluši Králové a Mgr. Miriam Akrimi za cenné připomínky a rady při vypracování diplomové práce.

ANOTACE

Diplomová práce na téma Ochranná výchova ve školských zařízeních, je pojata jako komplexní přehled výkonu ochranné výchovy. Přehled je rozdělen do tří částí, které se zabývají vždy konkrétní oblastí.

První část je věnována upřesnění základních pojmů, které se v celé práci prolínají. Dále jsou rozdělena jednotlivá opatření podle jejich druhů, a to na výchovná, ochranná a trestní opatření.

Druhá část je soustředěna na ochrannou výchovu, rozebranou z různých hledisek. Jedná se o charakteristiku pojmu, uložení a podmínky ochranné výchovy, doba jejího trvání, výkon ochranné výchovy, kombinace s jinými opatřeními, rovněž i upuštění nebo propuštění z ochranné výchovy. Tato část se také zabývá přeměnou ochranné výchovy a ústavní výchovy. Uvádí se její podmínky, rozhodnutí soudu pro mládež, výkon i upuštění od přeměny ústavní výchovy a ochranné výchovy.

Ve třetí části je uveden výkon ochranné výchovy ve školských zařízeních, z pohledu účelu a působnosti, poskytování přímého plného zaopatřování nebo výchovného ústavu. Na tuto část navazuje kapitola realizace ochranné výchovy ve výchovném ústavu Klíčov, kde jsou uvedeny, jak základní informace o tomto zařízení, ale rovněž činnosti ústavu nebo charakteristika jednotlivých oddělení. Závěrečná, a tedy i poslední část diplomové práce, je obohacena o rozhovory se dvěma státními zástupkyněmi, které se léta setkávají s ochrannou výchovou. Jejich zkušenosti a názory jsou velmi přínosné, a proto i cenné při pohledu na problematiku mládež.

ANNOTATION

This thesis on protective custody in school facilities, is conceived as a comprehensive overview of protective custody. The overview is divided into three parts; each dealing with specific areas.

The first part is devoted to the specification of the basic terms that are used throughout the work. Each particular measures are divided according to their kinds: educational, protective and punitive measures.

The second part is focused on protective custody and is discussed from different perspectives. These perspectives are: characteristic of the concept, imposition and conditions of protective custody, its duration, execution of protective custody, combination with other measures, as well as abandonment or release from protective custody. Also this part deals with the transformation of protective custody and institutional care. There are introduced its conditions; ruling of juvenile court, execution and also abandonment of conversion of institutional education and protective custody.

In the third part is introduced the execution of protective care in educational institutions - in terms of the purpose and scope, and providing of full direct support as well as providing of educational institution. This part is followed by section that deals with realization of protective education in educational institution Kličov. In this section are introduced basic information about this institution. Also there can be found a list of activities of this institution and characteristics of individual departments. The final and the last part of the thesis is enriched by interviews with two public prosecutors, who are engaged with protective custody for many years. Their experiences and opinions are very useful and therefore valuable in the sight of problematic juveniles.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1. PROVINĚNÍ MLADISTVÝCH.....	10
1.1. DÍTĚ X MLADISTVÝ.....	10
1.2. TRESTNÝ ČIN X PROVINĚNÍ.....	10
1.3. ODPOVĚDNOST MLADISTVÉHO.....	11
1.4. TREST.....	11
1.5. PRÁVA MLADISTVÉHO.....	12
1.6. ZÁKONNÝ ZÁSTUPCE MLADISTVÉHO A JEHO MOŽNOSTI.....	12
1.7. OBHÁJCE MLADISTVÉHO.....	12
2. DRUHY OPATŘENÍ.....	14
2.1. HIERARCHIE OPATŘENÍ.....	15
2.2. UPLATNĚNÍ OPATŘENÍ.....	16
2.3. VÝCHOVNÁ OPATŘENÍ.....	16
2.4. OCHRANNÁ OPATŘENÍ.....	16
2.5. TRESTNÍ OPATŘENÍ.....	18
3. OCHRANNÁ VÝCHOVA.....	20
3.1. CHARAKTERISTIKA OCHRANNÉ VÝCHOVY A JEJÍ ÚČEL.....	20
3.2. ULOŽENÍ OCHRANNÉ VÝCHOVY A JEJÍ PODMÍNKY.....	21
3.3. DOBA TRVÁNÍ OCHRANNÉ VÝCHOVY.....	23
3.4. VÝKON OCHRANNÉ VÝCHOVY.....	24
3.5. KOMBINACE OCHRANNÉ VÝCHOVY S JINÝMI OPATŘENÍMI.....	26
3.6. UPUŠTĚNÍ OD VÝKONU OCHRANNÉ VÝCHOVY.....	27
3.7. PROPUŠTĚNÍ Z OCHRANNÉ VÝCHOVY.....	27
4. PŘEMĚNA OCHRANNÉ VÝCHOVY A ÚSTAVNÍ VÝCHOVY.....	29
4.1. CHARAKTERISTIKA PŘEMĚNY OCHRANNÉ VÝCHOVY A ÚSTAVNÍ VÝCHOVY.....	29
4.2. PODMÍNKY PŘEMĚNY.....	30
4.3. ROZHODNUTÍ SOUDU PRO MLÁDEŽ.....	30
4.4. OBSAH ROZHODNUTÍ A JEHO VÝKON.....	31
4.5. ZRUŠENÍ ROZHODNUTÍ.....	32
4.6. ZPĚTNÁ PŘEMĚNA ÚSTAVNÍ VÝCHOVY NA OCHRANNOU VÝCHOVU.....	32
5. VÝKON OCHRANNÉ VÝCHOVY VE ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍCH.....	33
5.1. ÚČEL A PŮSOBNOST ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍ.....	34
5.2. POSKYTOVÁNÍ PLNÉHO PŘÍMÉHO ZAOPATŘENÍ.....	34

5.3. ORGANIZAČNÍ JEDNOTKA.....	35
5.4. VÝCHOVNÝ ÚSTAV	36
5.5. PRÁVA A POVINNOSTI DĚTÍ UMÍSTĚNÝCH V ZAŘÍZENÍ.....	36
5.6. OPATŘENÍ VE VÝCHOVĚ.....	38
6. REALIZACE OCHRANNÉ VÝCHOVY – VÝCHOVNÝ ÚSTAV KLÍČOV.....	40
6.1. ZÁKLADNÍ INFORMACE O KLÍČOVĚ.....	40
6.2. ČINNOST VÝCHOVNÉHO ÚSTAVU.....	41
6.3. AKTIVITY ÚSTAVU, ROZŠIŘUJÍCÍ JEHO ČINNOST.....	41
6.4. PROBLEMATIKA KLIENTŮ A DŮVODY JEJICH UMÍSTĚNÍ.....	42
6.5. SPOLUPRÁCE S DALŠÍMI ORGANIZACEMI.....	43
6.6. ZMĚNY NA KLÍČOVĚ	44
6.7. STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA JEDNOTLIVÝCH ODDĚLENÍ – VÝCHOVNÝ ÚSTAV.....	45
6.8. STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA JEDNOTLIVÝCH ODDĚLENÍ – STŘEDISKO VÝCHOVNÉ PÉČE.....	48
6.9. ZÁKLADNÍ A STŘEDNÍ ŠKOLA.....	51
6.10. REALIZACE OCHRANNÉ VÝCHOVY – KLÍČOV	52
6.11. KONTAKTNÍ ODDĚLENÍ – 1. V ČESKÉ REPUBLICCE.....	59
7. ROLE STÁTNÍHO ZÁSTUPCE.....	60
7.1. ROLE STÁTNÍHO ZÁSTUPCE PODLE ZÁKONA.....	60
7.2. ROLE STÁTNÍHO ZÁSTUPCE VZHLEDEM KE ŠKOLSKÝM ZAŘÍZENÍM	61
7.3. ROZHOVORY SE STÁTNÍMI ZÁSTUPKYNĚMI.....	64
7.4. ZÁVĚR VLASTNÍHO PRŮZKUMU.....	77
ZÁVĚR	78
RESUMÉ	80
RESUMÉ	81
SEZNAM LITERATURY	82
SEZNAM PŘÍLOH.....	85
10. Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce před její obhajobou.....	86
11. Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce, Evidenční list.	86

ÚVOD

Výběr tématu k diplomové práci byl pro mě z počátku poměrně složitý, jelikož se dá říci, že všechny pedie v rámci celé speciální pedagogiky měly v nabídce zajímavé oblasti pro zpracování. Nicméně poruchy chování, kterými se zabývá etopedie, byly nakonec tématem, které jsem si zvolila. Bylo to rozhodnutí, jenž mělo své kořeny částečně u mé maminky, která léta pracovala na Vrchním státním zastupitelství v Praze, a tudíž jsem měla i velice blízko ke státním zástupcům od útlého dětství. Téma ochranné výchovy ve školských zařízeních u mě zvítězilo na plné čáře. Využila jsem tedy možnosti kontaktovat státní zástupkyně v rámci hlavního města Prahy a zjistit, jaké možnosti, práva, povinnosti i denní činnosti mají v rámci své působnosti ve vztahu ke školským zařízením, v nichž se vykonávala či vykonává ochranná výchova. Diplomovou práci jsem tedy rozdělila do několika částí, a to zcela záměrně.

První, tzv. úvodní část, jsem pojala jako vstup do tématu, kdy je třeba si ujasnit pojmy, se kterými se čtenář bude v rámci celé práce setkávat. Po nich následuje kapitola, zabývající se jednotlivými druhy opatření, které se vztahují k mladistvému, jenž se dopustil provinění.

Druhá část se již konkrétně zabývá ochrannou výchovou a její charakteristikou, pojatou z různých hledisek. Tato kapitola řeší účel ochranné výchovy, její podmínky k uložení, dobu trvání či výkon samotné ochranné výchovy. Dále řeší rovněž kombinaci ochranné výchovy s jinými opatřeními nebo také upuštění od výkonu či přímo propuštění z ochranné výchovy. Na tuto kapitolu navazuje kapitola přeměny ochranné výchovy a ústavní výchovy, pojatou z několika úhlů pohledu. Jedná se o charakteristiku této proměny, její podmínky, dále se zabývá rozhodnutím soudu a samozřejmě i zrušením tohoto rozhodnutí nebo zpětnou přeměnou ústavní výchovy a ochranné výchovy.

Následující část, tedy třetí, je zaměřena na realizaci ochranné výchovy ve školských zařízeních, jak sám název nese. Je tedy zpracován účel této výchovy, ale také je uveden pohled na práva a povinnosti dětí a mládeže, kteří se dostanou do výchovného ústavu. Nechybí naopak ani pohled na práva a povinnosti zaměstnanců výchovného ústavu.

Nejvíce praktické a zřejmě asi i nejpoutavější kapitoly jsou v druhé půli diplomové práce. Jedná se o kapitolu řešení a realizaci ochranné výchovy ve výchovném ústavu Klíčov. Tato kapitola se zabývá celkovým pojetím výkonu ochranné výchovy. Rozdělila jsem tuto oblast na několik menších podkapitol, a to na základní informace o Klíčově, jeho činnost, aktivity, ale také z jakých důvodů a proč se problematická mládež do takového zařízení dostane nebo s jakými institucemi výchovný ústav velice úzce spolupracuje. Rovněž je v kapitole uvedeno, jaké složky jsou ve výchovném zařízení, což je rozděleno na výchovný ústav, středisko výchovné péče a také na základní a střední školu. Zajímavé jsou taktéž dvě oddělení, která se úzce věnovala dětem a mládeži ve výkonu ochranné výchovy. Jednalo se o Motivační oddělení II. a Oddělení ochranné výchovy. Unikátní oddělení, které je jediné v České republice, tedy Kontaktní oddělení, je v diplomové práci systematicky popsáno.

Závěrečná část, a tedy i poslední, je věnována práci státních zástupců, kteří pracují s problematiku mládeží a zároveň dozorují školská zařízení. Jedná se o rozebrání a přiblížení náplně činností státního zástupce. Jako nesmírně cenné považuji rozhovory se státními zástupkyněmi, které velice pěkně hovoří o svém zaměstnání. Obě dvě ženy pracují v oboru velmi dlouho, čili se jedná o zkušené zástupkyně. Zajímavý je i částečně jiný pohled na své klienty, jelikož jedna státní zástupkyně pracuje s dětmi a mládeží cizích státních příslušníků a druhá s klienty, kteří se dostanou do výchovného ústavu Klíčov.

1. PROVINĚNÍ MLADISTVÝCH

Kvůli ujasnění a vymezení pojmů, které se v práci vyskytují, bylo čerpáno ze zákona č. 218/2003 Sb. ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).¹

1.1. DÍTĚ X MLADISTVÝ

§ 2 objasňuje rozdíl mezi pojmy dítě a mladistvý následujícím vysvětlením:

- *„dítětem mladším patnácti let ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovrší patnáctý rok věku,*
- *mladistvým ten, kdo v době spáchání provinění dovrší patnáctý rok a nepřekročí osmnáctý rok svého věku.“*

Podle Zdeňka Švancara a Jany Buriánové² se mládež definuje: *„Podle věku lze rozlišit mládež mladší věkové skupiny, zhruba 15 až 18 let, a starší věkové skupiny, zhruba 18 až 24 let, přičemž horní věková hranice je diskutabilní. Děti a mládež tedy jsou do 18 let nezletilé. Ve věku do 15 let jsou nedospělé, ve věku od 15 do 18 let mluvíme o mladistvých.“*

1.2. TRESTNÝ ČIN X PROVINĚNÍ

Trestný čin spáchaný mladistvým se podle § 6 nazývá provinění. Nestanoví-li zákon o soudnictví ve věcech mládeže jinak, platí pro posouzení trestní zákoník.

Zdeněk Švancar a Jana Buriánová³ trestný čin formulují jako: *„pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v zákoně. Čin, jehož stupeň nebezpečnosti je pro společnost nepatrný, není trestným činem, i když jinak vykazuje znaky trestného činu. Trestný čin může být spáchán úmyslně, nebo z nedbalosti. O úmyslný trestný čin se jedná, jestliže pachatel chtěl porušit nebo ohrozit zájem společnosti chráněný trestním zákonem a věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn. O nedbalostní trestný čin se jedná*

¹ Zákon č. 218/2003 Sb.; Systém ASPI – stav k 4. 9. 2013 do částky 104/2013 Sb. a 36/2013 Sb. m.s.

² Švancar, Z., Buriánová, J.: Speciálně – pedagogické problémy ústavní a ochranné péče, 1988, s. 26 – 27

³ Švancar, Z., Buriánová, J.: Speciálně – pedagogické problémy ústavní a ochranné péče, 1988, s. 34

v případech, jestliže pachatel věděl, že způsobem uvedeným v trestním zákoně může svým jednáním porušit nebo ohrozit zájem chráněný tímto zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí, nebo nevěděl, že svým jednáním může takové ohrožení nebo porušení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a ke svým osobním poměrům vědět měl a mohl.“

1.3. ODPOVĚDNOST MLADISTVÉHO

Odpovědností, případně i neodpovědností dětí či mladistvých se zabývá § 5, jenž říká: *„Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.*

Dopustí-li se mladistvý činu jinak trestného nebo není-li z jiných zákonných důvodů trestně odpovědný, lze vůči němu použít vedle ochranných opatření (§ 21) obdobně postupů a opatření uplatňovaných podle tohoto zákona u dětí mladších patnácti let.“

1.4. TREST

„Nejcharakterističtějším a nezbytným znakem trestu je způsobení určité újmy pachateli (např. zásah do občanských práv, majetková újma, újma na svobodě, na cti, apod.). Bez této újmy je trest nemyslitelný. Současně však platí zásada, že výkonem trestu nesmí být ponížena lidská důstojnost. Soudem vyslovený trest má působit jednak na pachatele (individuální prevence), jednak na všechny ostatní občany (generální prevence). Účelem trestu je především chránit společnost před pachateli trestných činů a zabránit odsouzeným v páchání další trestné činnosti na jedné straně a na druhé straně vychovat je k tomu, aby vedli řádný život pracujícího člověka. Hlavní funkcí trestu u mladistvých je funkce výchovná. Z účelu trestu a ze zvláštní pozornosti, kterou společnost věnuje mladistvým, jakož i ze zvláštností mladistvých pachatelů plyne i omezení rozsahu trestů, které lze u mladistvých použít.“ Takto definuje pojem trest Zdeněk Švancar a Jana Buriánová ⁴.

---

⁴ Švancar, Z., Buriánová, J.: Speciálně – pedagogické problémy ústavní a ochranné péče, 1988, s. 37

1.5. PRÁVA MLADISTVÉHO

V § 42 je vymezeno, že mladistvý má právo na zacházení přiměřené jeho věku, duševní vyspělosti a zdravotnímu stavu. Rovněž je přesně určeno, od kdy musí mít mladistvý svého obhájce. Jedná se o tyto 3 varianty:

- *„od okamžiku, kdy jsou proti němu použita opatření podle tohoto zákona nebo provedeny úkony podle trestního řádu, včetně úkonů neodkladných a neopakovatelných, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění obhájce o něm zajistit,*
- *ve vykonávacím řízení, rozhoduje-li soud pro mládež ve veřejném zasedání,*
- *v řízení o stížnosti pro porušení zákona, v řízení o dovolání a v řízení o návrhu na povolení obnovy řízení, rozhoduje-li soud pro mládež ve veřejném zasedání, a to do dovršení osmnácti let věku.“*

Zároveň jsou všechny orgány činné podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže povinni mladistvého poučit o jeho právech a poskytnout mu možnost těchto uplatnění. Rovněž je nutné ve vhodných případech poučit mladistvého o jeho možnostech a podmínkách pro podmíněné zastavení trestného stíhání, narovnání nebo odstoupení od trestního stíhání.

1.6. ZÁKONNÝ ZÁSTUPCE MLADISTVÉHO A JEHO MOŽNOSTI

Zákonný zástupce může mladistvého zastupovat, ale v častějším případě mu zvolí obhájce. Taktéž za něho může podávat návrhy, žádosti nebo opravné prostředky. Zákonný zástupce se může zúčastňovat stejných úkonů, u kterých je sám mladistvý. Zajímavá informace je i ta, že pokud zákonný zástupce postupuje ve prospěch mladistvého, pak může tato práva vykonávat proti jeho vůli. Takto o tom mluví § 43 zákona č. 218/2002 Sb.

1.7. OBHÁJCE MLADISTVÉHO

Důležitý je v procesu taktéž obhájce mladistvého, jenž je uveden v § 44, jenž uvádí: *„Mladistvý si může místo obhájce, který mu byl ustanoven nebo osobou k tomu oprávněnou zvolen, zvolit obhájce jiného. Neužije-li mladistvý práva zvolit si obhájce a nezvolí-li mu ho ani jeho zákonný zástupce, může mu ho zvolit jeho příbuzný v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, manžel, druh, jakož i zúčastněná osoba.“*

Opět platí, že pokud činí zákonný zástupce nebo výše zmíněné osoby ve prospěch mladistvého a nedovrší-li 18 let, pak mohou jednat proti jeho vůli.

2. DRUHY OPATŘENÍ

Druhy opatření, které lze mladistvému uložit jsou uvedena v zákoně č. 218/2003 Sb. ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Blíže je specifikují jednotlivé paragrafy, které byly vybrány podle tématu diplomové práce.⁵

Podle § 10 lze mladistvému uložit pouze tato opatření:

- „výchovná opatření,
- ochranná opatření a
- trestní opatření.“

Jejich účelem uvedeným v § 9 je: „*především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění.*“

Mimo výchovných, ochranných a trestních opatření existují i alternativní postupy, které mohou být uplatňovány na spáchané provinění a bývají nazývány jako tzv. odklony od standardního soudního řízení podle § 69. Dále jsou možné ještě mimotrestní právní následky, k nimž patří např. občanskoprávní povinnost k náhradě škody způsobené stíhaným činem. Ani tím však možnosti soudu nekončí. Je nutné pamatovat i na širší společenské důsledky trestné činnosti mladistvých, zejména však na různé formy narušení sociálních vztahů.

„Celý tento systém je totiž koncipován tak, že nabízí rozsáhlou škálu možností jak reagovat na velice různorodé aspekty trestné činnosti mladistvých. V jím vytvořeném prostoru lze diferencovaně přistupovat k řešení příčin stíhané trestné činnosti, vyvíjet aktivity směřující k obnovení sociálního zázemí mladistvých provinilců a náležitě reflektovat potřeby osob poškozených jejich jednáním. Primární je zde zájem na ochraně mladistvých před škodlivými vlivy, na vytvoření podmínek pro jejich zdravý rozumový a mravní vývoj a na omezení recidivy jejich trestné činnosti. K mladistvým je

---

⁵ Zákon č. 218/2003 Sb.; Systém ASPI – stav k 4. 9. 2013 do částky 104/2013 Sb. a 36/2013 Sb. m.s.

totiž přistupováno jako k dosud nevyzrálým dospívajícím jedincům s vyvíjející se hodnotovou stupnicí, jejichž postoje a životní styl je možno vhodným zacházením zásadně ovlivnit a změnit. Klíčové místo proto v tomto systému mají opatření reagující na jejich aktuální životní situaci a opatření zaměřená do budoucna. I tím se tento systém a jeho filozofická východiska založená na pojetí tzv. restorativní (obnovující) justice diametrálně liší od stávajícího systému soudnictví ve věcech dospělých, který je orientován spíše do minulosti, ke spáchanému trestnému činu a k okolnostem, které byly dány především v době jeho spáchání.“ Je ovšem nutné zdůraznit, že žádné z těchto opatření není namířeno proti samotným mladistvým.

2.1. HIERARCHIE OPATŘENÍ

Tím, že se k mladistvému přistupuje jako k osobě, kterou lze záměrně kladně ovlivnit a navést ji zpět na správnou cestu, je tedy tendence k určité posloupnosti při ukládání trestů. Proto při řešení trestné činnosti mladistvých je vytvořen odstupňovaný a provázaný systém, který podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže může soud ukládat. O provázanosti celého systému svědčí i to, že sankce obdobné povahy jsou použitelné v různých stádiích řízení. Jedná se o stupnici doplňujících se opatření:⁶

- *„řešení trestní věci odklonem od trestního stíhání,*
- *ukládání výchovných a ochranných opatření,*
- *ukládání alternativních trestních opatření nespojených s bezprostředním odnětím svobody, a to ať už s probačními prvky nebo bez nich, přičemž preferovány by měly být sankce vykonávané ve společenství za aktivního působení blízkého sociálního okolí mladistvého a sankce spojené se specifickou péčí probačních úředníků,*
- *ukládání trestního opatření nepodmíněného odnětí svobody jako ultima ratio trestněprávního postihu podle povahy a závažnosti provinění, jež zákon o soudnictví ve věcech mládeže umožňuje uložit mladistvému ve výrazně kratším trvání než u dospělých.“*

---

⁶ Zákon č. 218/2003 Sb.; Systém ASPI – stav k 4. 9. 2013 do částky 104/2013 Sb. a 36/2013 Sb. m.s.; s. 77

2.2. UPLATNĚNÍ OPATŘENÍ

Volba konkrétního procesního postupu a vhodného opatření není a ani nemůže být věcí volné úvahy soudu pro mládež. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže proto výslovně stanovuje podmínky pro možnost využití každého jednotlivého procesního institutu a pro uložení každého opatření.

2.3. VÝCHOVNÁ OPATŘENÍ

Výchovná opatření jsou taxativně vyjmenována v § 15 odstavce 2 a patří mezi ně: ⁷

- „dohled probačního úředníka,
- probační program,
- výchovné povinnosti,
- výchovná omezení,
- napomenutí s výstrahou.“

„Preventivní účinek těchto opatření může být často účinnější než u trestních opatření, má-li být mladistvý vytržen ze závadového prostředí, usměrněn například o užívání omamných látek či drog, vrácen ke svým původním a později zpretrhaným sociálním vazbám.“

„Výchovné opatření ukládá specializovaný soud pro mládež, resp. v přípravném řízení státní zástupce, a to za souhlasu osoby, proti níž se řízení vede. Výchovné opatření může soud ukládat již v průběhu trestního řízení, nejdéle však do jeho pravomocného skončení. Mladistvý má právo kdykoli v průběhu řízení až do jeho pravomocného skončení odvolat svůj souhlas s uložením výchovného opatření. Odvoláním souhlasu výkon výchovného opatření končí.“

2.4. OCHRANNÁ OPATŘENÍ

Ochranná opatření podle § 21 odstavce 1 jsou: ⁸

- „ochranné léčení,
- zabezpečovací detence,

---

⁷ Obsah a text Výchovná opatření pro mladistvé – poslední stav textu; ASPI KP 635, s. 1 – 2; 6. 12. 2013, 12:10:47

⁸ Obsah a text Ochranná opatření pro mladistvé – poslední stav textu; ASPI KP 635, s. 1 – 3; 6. 12. 2013, 12:33:38

- zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty,
- ochranná výchova. “

„Účelem celého souboru opatření je vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého odpovídajících jeho stupni rozumového a mravního vývoje, osobnostním vlastnostem, rodinné výchově a prostředí, z něhož pochází, a dále ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání provinění. Specifickým účelem ochranných opatření je kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit společnost před páčáním nových provinění mladistvými. “

„Ukládáním a výkonem ochranných opatření se sleduje především prevence, a proto do popředí vystupuje jejich složka terapeutická, výchovná, zabezpečovací a sociální. Konečným účelem je odstranění nebo alespoň snížení nebezpečí dalšího porušení nebo odhrazení zájmů chráněných trestním zákoníkem, ale také léčba a izolace mladistvých nepřičetných, zmenšeně přičetných anebo těch, kteří se dopustili provinění ve stavu vyvolaném duševní poruchou nebo spáchali provinění pod vlivem návykové látky, kterou zneužívají nebo jejímž zneužíváním se oddávají, anebo spáchali provinění v souvislosti s jejím zneužíváním. “

Při výkonu uložených ochranných opatření pracují s mladistvým pracovníci soudu, pracovníci Probační a mediační služby a rovněž také pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí, proto je nutné, aby všichni tito zaměstnanci prošli speciálním školením či průpravou pro zacházení s mládeží. Zvláštností je, že oproti trestním opatřením se výkon ochranných opatření nepromlčuje a nezahazuje. Není možné ani použití milosti či amnestie od prezidenta České republiky.

„Potřeba uložení ochranných opatření a jejich intenzita není určována zásadně povahou a závažností činu, ale zejména potřebou léčební, výchovy a izolace (zneškodnění). “⁹

Zdeněk Švancar a Jana Buriánová¹⁰ uvádí, že rozdíl mezi tresty a ochrannými opatřeními spočívá v tom, že: „ochranná opatření nejsou objektivně takovou újmou, jaká se ukládá za spáchaný trestný čin (i když subjektivně bude pachatel zpravidla

⁹ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, 3. vydání, 2011. s. 211 - 235

¹⁰ Švancar, Z., Buriánová, J.: Speciálně – pedagogické problémy ústavní a ochranné péče, 1988, s. 37

uložení ochranných opatření pociťovat jako vyšší újmu než uložení trestu), a že sama o sobě neobsahují společenské odsouzení pachatele a jeho činu. “

2.5. TRESTNÍ OPATŘENÍ

Trestním opatřením se podle § 24 odstavce 1 rozumí: ¹¹

- *„obecně prospěšné práce,*
- *peněžitě opatření,*
- *peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu,*
- *propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,*
- *zákaz činnosti,*
- *vyhoštění,*
- *domácí vězení,*
- *zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,*
- *odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu, tedy podmíněné odsouzení,*
- *odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem, tedy podmíněné odsouzení s dohledem,*
- *odnětí svobody nepodmíněné. “*

„Charakteristické pro trestní opatření je, že jsou stanovena zákonem a vynutitelná státem. Ukládají je výlučně soudy pro mládež a na rozdíl od výchovných a ochranných opatření v sobě obsahují negativní hodnocení spáchaného činu (provinění) a jeho pachatele (mladistvého), a působí mu určitou újmu, jejímž prostřednictvím se sleduje splnění účelu stanoveného zákonem o soudnictví ve věcech mládeže. Optimální volba mezi nimi v konkrétní trestní věci je záležitostí důkladného zhodnocení všech významných okolností případu a osoby mladistvého pachatele. Ukládání trestních opatření by přitom mělo nastoupit za splnění zákonem stanovených podmínek až v případě, že nepostačila pohrůžka jejich uložení ani uložení výchovného nebo ochranného opatření. “

„Základní smyslem všech trestněprávních norem je docílit toho, aby nebyly páčány trestněprávně postižitelné činy vůbec, nebo byly páčány v co nejmenší míře. Tento cíl

---

¹¹ Zákon č. 218/2003 Sb.; Systém ASPI – stav k 4. 9. 2013 do částky 104/2013 Sb. a 36/2013 Sb. m.s.; s. 78 - 79

sledují i trestní opatření přijímaná vůbec mladistvým podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže, avšak nejde o jediný jejich cíl. Zabránit jim mohou v dalším páchání provinění přímo tím, že jim fyzicky znemožní dopustit se určitého jednání nebo jim kladou výrazné zábrany proti tomu, aby jej zopakovali (např. zakáží jim provádět činnost, při níž měli příležitost dopouštět se určitého činu). Bez významu však není ani jejich nepřímé působení na psychiku mladistvých – od recidivy trestné činnosti je mohou odrazovat již samotnou svou existencí, vědomím své neodvratnosti nebo určitým specifickým způsobem svého výkonu (např. omezeními spojenými s výkonem dohledu probačního úředníka).“¹²

---

¹² Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, 3. vydání, 2011, s. 247 - 258

3. OCHRANNÁ VÝCHOVA

Ochranná výchova je ukotvena v § 22 zákona č. 218/2003 Sb. ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Pro lepší orientaci a přehlednost tématu byl text rozdělen do několika podkapitol.

„Ve všech případech musí být splněna podmínka, že nepostačuje pro nápravu uložení ochranné výchovy podle zákona o rodině. Fakticky se tak ochranná výchova velmi blíží nepodmíněnému trestu odnětí svobody, neboť předpokládá odnětí mladistvého od jeho rodičů či vychovatelů a zařazení do kolektivního zařízení s přísnějším režimem. S ohledem na tento zásah do práv občanů k němu soud může přistoupit jen tehdy, když jiné, méně intenzivní prostředky byly již vyčerpány nebo nemají naději na úspěch.“¹³

3.1. CHARAKTERISTIKA OCHRANNÉ VÝCHOVY A JEJÍ ÚČEL

Oldřich Matoušek a Andrea Matoušková uvádí definici ochranné výchovy následně:¹⁴

„Ochranná výchova je druhem ochranného opatření, které jsou definována trestním zákonem, mají účel preventivní, mají též izolovat a resocializovat toho, kdo se společensky nebezpečného činu dopustil. Ukládá se v občanskoprávním řízení všem osobám, jež spáchaly ve věku mezi 12. a 15. rokem čin, jenž trestní zákon u právně odpovědných osob umožňuje stíhat výjimečným trestem. Ochrannou výchovu může soud uložit i osobám mladším než 15 let. V trestním řízení může být uložena jen mladistvým (15 – 18 let). Trestní zákon ukládá vykonávání ochranné výchovy ve zvláštních zařízeních, v nichž je řádným pedagogickým vedením zabezpečena příprava chovance na jeho budoucí povolání. Soud může v průběhu ochranné výchovy mladistvého podmíněně umístit mimo výchovné zařízení, pokud lze očekávat, že se bude řádně chovat a pracovat. Pokud mladistvý tato očekávání nesplní, může soud rozhodnout o pokračování v ochranné výchově.“

„Účelem ochranné výchovy je vhodnou výchovou odstranit, popř. omezit možnost vzniku dalších, pro společnost nebezpečných následků zanedbané výchovy a zároveň umožnit jednotlivci jeho další rozvoj, aby se mohl stát řádnými občanem. Ochranná výchova by

---

¹³ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, 3. vydání, 2011, s. 236 - 242

¹⁴ Matoušek, O., Matoušková, A.: Mládež a delikvence, 2011, s. 152

měla být základním ochranným opatřením soudu pro mládež vůči mladistvým, včetně trestně neodpovědných mladistvých, a to v závažnějších věcech, neboť uložení ochranné výchovy může ve vhodných případech nahradit u mladistvých i ochrannou funkci nepodmíněného trestního opatření odnětí svobody, příp. u trestně neodpovědných mladistvých zajistit obdobnou funkci ochrany společnosti před takovými nebezpečnými pachateli.“

Podle judikatury, R41/2009, se uvádí, že je vyloučeno, aby ochranná výchova uložená podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže a ústavní výchova nařízená podle zákona o rodině byly vykonávány současně.

Rovněž je žádoucí zmínit, že *„ochranná výchova však nemá, stejně jako ústavní výchova, trestní charakter a její uložení se mladistvému nezaznamenává do trestního rejstříku“*, uvádí Zdeněk Švancar a Jana Buriánová.¹⁵

3.2. ULOŽENÍ OCHRANNÉ VÝCHOVY A JEJÍ PODMÍNKY¹⁶

Soud pro mládež může mladistvému uložit ochrannou výchovu, pokud:

- *„o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije,*
- *dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána, nebo*
- *prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy, a nepostačuje uložení výchovný opatření.“*

Při uložení ochranné výchovy je mladistvému z velké části změněn jeho život. Proto je velmi důležité, aby veškeré složky, které mají vliv na mladistvého a jsou s ním v kontaktu, spolu úzce spolupracovaly. Jedná se tedy o spolupráci soudu pro mládež a Probační a mediační služby, školy, orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo se zájmovými kroužky. Během spolupráce je tedy nutné zjistit míru zanedbání a s jakými okruhy lidí se mladistvý stýká a jak velký vliv na něj jeho okolí má.

Soud pro mládež ukládá ochrannou výchovu mladistvému za těchto podmínek:

- *„samostatně, upustil-li od uložení trestního opatření,*

---

¹⁵ Švancar, Z., Buriánová, J.: Speciálně – pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy, 1988, s. 12

¹⁶ Obsah a text Ochranná opatření pro mladistvé – poslední stav textu; ASPI KP 635, s. 1 – 3; 6. 12. 2013, 12:33:38

- *vedle trestního opatření, jestliže tu nejsou splněny podmínky pro upuštění od uložení trestního opatření, nebo*
- *samostatně trestně neodpovědnému mladistvému.*“

„Splněním některé z podmínek musí soudu vyplynout z úplného zjištění poměrů mladistvého. Zjištění, že o výchovu mladistvého není náležitě postaráno, že dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána anebo že mladistvý žije v prostředí, které neposkytuje záruku jeho náležité výchovy a má tedy nepříznivý vliv na jeho fyzický a duševní vývoj, nemusí být samo o sobě ještě dostačujícím podkladem pro posouzení, zda v konkrétním případě má být mladistvému uložena ochranná výchova.“

„Uložení ochranné výchovy mladistvému znamená odnětí nezletilce z výchovy rodičů a jeho zařazení do kolektivní výchovy s přísnějším režimem. Ježto jde o hluboký zásah do práv mladistvého, lze ochrannou výchovu uložit teprve tehdy, když méně intenzivní prostředky výchovy (včetně ústavní výchovy) již nemají naději na úspěch. K posouzení osobnosti mladistvého a pro rozhodnutí o tom, jaký výchovný prostředek je třeba v konkrétním případě zvolit, bude zpravidla potřebné přibrat znalce z oboru zdravotnictví, odvěti psychologie se specializací na psychologii dětí. Zásadně pro toto zkoumání postačí jeden znalec, neboť nejde o vyšetření duševního stavu z hlediska posouzení přičetnosti či rozumové a mravní vyspělosti, které jinak předpokládá ustavení § 58. Výběr znalce je třeba provést s přihlédnutím k poznatkům o osobnosti mladistvého, u něhož je předpoklad uložení ochranné výchovy.“

Při zjišťování jednotlivých podmínek je třeba v řízení před soudem pro mládež zejména na základě opatřených podkladů a provedení potřebných důkazních prostředků objasnit:

- *„Možnosti výchovného působení v rodině, dále i ve škole, v učilišti apod., a to jak v době rozhodování, tak i z hlediska budoucího působení, včetně konkrétního podílu rodičů na výchovných nedostatcích a problémech mladistvého, včetně jeho sklonů k páchání provinění a možností rodičů i dalších členů rodiny k nápravě takových nedostatků.*
- *Míru zanedbání dosavadní výchovy mladistvého a příčiny tohoto stavu, zejména se zřetelem k tomu, jaké jsou nedostatky v rodinné výchově a kdo a jakým způsobem se na zanedbanosti výchovy podílel a podílí, apod.*

- *Výchovné prostředí v rodině a ve společenské skupině (komunitě), včetně charakterových a morálních vlastností osob, s nimiž mladistvý žije v rodině, ve škole i na pracovišti, jako i osob, s kterými se pravidelně stýká, jejich občanské postoje, jejich přístup ke kriminalitě a popř. i vztah k osobám, které se dopouštějí trestné činnosti, apod.“*

Ve všech těchto případech je třeba zkoumat i osobní povahové vlastnosti mladistvého, jeho postoje ke společnosti, ke vzdělání, ke kultuře, ale i k tzv. asociální či přímo kriminální subkultuře apod. Při zkoumání osobnosti mladistvého je třeba též hodnotit, do jaké míry se zanedbaná výchova, popř. okolnost, že o jeho výchovu není náležitě postaráno, a prostředí, ve kterém žije, podílely na spáchání provinění mladistvým.

3.3. DOBA TRVÁNÍ OCHRANNÉ VÝCHOVY

„Ochranná výchova trvá tak dlouho, pokud to vyžaduje její účel. Ani v tomto případě ve výroku soudního rozhodnutí není určena konkrétní doba, po kterou by ochranná výchova měla trvat, nejdéle ovšem trvá do osmnáctého roku věku mladistvého pachatele.“

V případě že sám mladistvý požádá, může mu soud pro mládež vyhovět a prodloužit výkon ochranné výchovy do dovršení devatenáctého roku jeho věku. Není ale možné uložit ochrannou výchovu tomu, jemuž již bylo 18 let věku. Ochrannou výchovu může soud pro mládež, v jehož obvodu se vykonává ochranná výchova, prodloužit jen v případě, že si to vyžádá mladistvý, např. z důvodu, aby mohl dokončit své vzdělání.

Trvání ochranné výchovy je omezeno:

- *„účelem ochranné výchovy - byl-li dosažen účel ochranné výchovy, musí být mladistvý z ochranné výchovy propuštěn, i když ještě nedovršil osmnáctý rok svého věku,*
- *věkem mladistvého - ve dvojím směru: jednak po dovršení osmnáctého roku věku mladistvého již nelze začít s jejím výkonem, a jednak již uloženou ochrannou výchovu lze prodloužit do dovršení jeho devatenáctého roku věku. K rozhodnutí o prodloužení ochranné výchovy však musí dojít ještě před dovršením osmnáctého roku věku mladistvého.“*

3.4. VÝKON OCHRANNÉ VÝCHOVY

„Ochranná výchova se podle zákona vykonává ve speciálních školských zařízeních pro výkon ochranné výchovy v resortu Ministerstva školství. Tato zařízení jsou zásadně společná pro výkon ochranné výchovy a ústavní výchovy nařízené podle zákona o rodině. V těchto školských zařízeních musí být zajištěno základní právo každého dítěte na výchovu a vzdělávání v návaznosti na ústavní principy a mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, dále vytvářeny podmínky podporující sebedůvěru dítěte, rozvíjející citovou stránku jeho osobnosti a umožňující aktivní účast dítěte ve společnosti. S dítětem musí být zacházeno v zájmu plného a harmonického rozvoje jeho osobnosti s ohledem na potřeby osoby jeho věku.“

Účelem těchto školských zařízení je především předcházet vzniku a rozvoji negativních projevů chování dítěte či mladistvého, narušení jeho zdravého vývoje, zmírňovat nebo odstraňovat příčiny nebo důsledky již vzniklých poruch chování.

3.4.1. ŠKOLSKÁ ZAŘÍZENÍ

Uvedená školská zařízení se dělí na:

- „diagnostický ústav,
- dětský domov,
- dětský domov se školou,
- výchovný ústav.“

„Výkon ochranné výchovy začíná zpravidla v diagnostických ústavech, jejichž prostřednictvím se mladiství, jimž byla uložena ochranná výchova, přijímají a rozmisťují do příslušných typů školských zařízení na základě výsledků komplexního vyšetření, zdravotního stavu mladistvých a volné kapacity jednotlivých zařízení. Z uvedených zařízení jsou pro děti s uloženou ochrannou výchovou určeny dětské domovy se školou a výchovné ústavy. Výchovné ústavy se zřizují odděleně pro děti s nařízenou ústavní výchovou a uloženou ochrannou výchovou, popř. jako výchovný ústav nebo výchovná skupina pro děti, které jsou nezletilými matkami, a jejich děti, nebo pro děti, které vyžadují výchovně léčebnou péči.“

Pavel Jánský ¹⁷ uvádí, že: „*Výchovné ústavy poskytují výchovnou, vzdělávací a sociální péči dětem starším 15 let se závažnými poruchami chování, případně dětem od 12 let se soudem uloženou ochrannou výchovou, jejichž chování má tak závažné poruchy, že nemohou být umístěné v dětské domově. Do dětských domovů se školou a výchovných ústavů, veřejností stále často označovaných jako pastáky a polepšovny, se dostávají děti na základě závažných poruch chování, které často naplňují skutkovou podstatu trestného činu. I tyto závažné problémy, které bývají důvodem pro nařízení ústavní výchovy nebo předběžného opatření soudu, jsou téměř vždy symptomem dysfunkčnosti rodiny. Tato speciální školská zařízení dětem poskytují specifické výchovně vzdělávací programy, individuálně zpracované dle jejich osobnostních charakteristik (programy rozvoje osobnosti).*“

V případě, že mladistvý nemůže ochranou výchovu ihned vykonat, soud pro mládež nařídí dohled úředníka z Probační a mediační služby, v jehož obvodu mladistvý bydlí nebo se v místě zdržuje. Takovým důvodem může být např. zdravotní stav mladistvého, který mu to neumožňuje či nízká kapacita ve speciálních školských zařízeních, které zřizuje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

3.4.2. AUDIOVIZUÁLNÍ TECHNIKA V ZAŘÍZENÍCH

„*Podle § 15 v zařízeních, ve kterých jsou umístěny děti s uloženou ochrannou výchovou, jsou používány speciální stavebně technické prostředky k zabránění útěku těchto dětí. Na základě rozhodnutí ředitele zařízení je dále možné v těchto zařízeních za účelem zajištění bezpečnosti dětí, zaměstnaných osob a svěřeného majetku využívat audiovizuální systémy.*“

Audiovizuální systémy je možné využívat

- „*pro kontrolu okolí budovy či více budov na jednom ohraničeném pozemku,*
- *pro kontrolu vnitřních prostor zařízení, kam nemají děti přístup,*
- *pro kontrolu chodeb, místností určených pro zaměstnance zařízení a oddělené místnosti.*“

Plány pro využívání a rozmístění těchto technických prostředků audiovizuální techniky v zařízeních schvaluje Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. O jejich umístění a

---

¹⁷ Jánský, P.: Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních, 2004, s. 95

používání musí být informováni ředitelem zařízení jak děti a mladiství, ale rovněž i zaměstnanci zařízení.

3.4.3. ŠKOLNÍ DOCHÁZKA

„Účelem shora uvedených speciálních školských zařízení je mimo jiné i poskytovat vzdělávání. Podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací činnosti a péče v zařízeních a středisku a o způsobech uplatňování práv a povinností vymezených tímto zákonem dětem nebo osobám odpovědným za výchovu, zařízením a středisku stanoví vnitřní řád. Pro děti se závažnými poruchami chování, které z těchto důvodů nemohou plnit povinnou školní docházku jiné škole, zřizovatel zařízení zřizuje školu s odpovídajícími vzdělávacími programy jako součást zařízení. Pro děti, které po dokončení povinné školní docházky pro závažné poruchy chování nemohou být zařazeny do jiné školy poskytující střední vzdělávání, zřizovatel zařízení může jako součást zařízení zřídit školu poskytující střední nebo střední odborné vzdělání. Pro děti, které nedosáhly základního vzdělání, zajistí ředitel zařízení příslušný vzdělávací program.“

3.5. KOMBINACE OCHRANNÉ VÝCHOVY S JINÝMI OPATŘENÍMI

Výkon ochranné výchovy je možný kombinovat i s jinými opatřeními. Jako vhodnou variantou je např. kombinace ochranné výchovy s ochranným léčením. Tato kombinace je určena především pro patologické hráče se závislostí na hracích automatech nebo jiné druhy závislostí, které se u mladistvých mohou vyskytovat. Dále lze kombinovat ochrannou výchovu s trestním opatřením, pokud ovšem nejsou důvody pro upuštění od konkrétního potrestání. Není ovšem možné kombinovat ochrannou výchovu s vyhoštěním.

„Byla-li mladistvému uložena ochranná výchova vedle nepodmíněného trestního opatření odnětí svobody, anebo byl-li mladistvý po uložení ochranné výchovy odsouzen dalším rozsudkem k nepodmíněnému trestního opatření odnětí svobody, je třeba se po výkonu tohoto trestního opatření, resp. po podmíněném propuštění z jeho výkonu zabývat tím, zda není na místě od výkonu ochranné výchovy upustit, anebo pokud bylo s ochrannou výchovou už započato a tato byla přerušena výkonem trestního opatření odnětí svobody, zda by nebylo třeba mladistvého propustit z ochranné výchovy. Jestliže byla dalším rozsudkem uložena tak dlouhá nepodmíněná trestní opatření odnětí

svobody, že jeho výkon bude ukončen až po dovršení osmnáctého, resp. devatenáctého roku věku mladistvého, je třeba upustit od výkonu ochranné výchovy, příp. rozhodnout o propuštění z ní. “

„V případech, kdy byl mladistvý z výkonu trestního opatření odnětí svobody podmíněně propuštěn, je třeba bedlivě zvážit účelnost výkonu ochranné výchovy, neboť rozhodnutí o podmíněném propuštění soud pro mládež dospěl k závěru, že lze od mladistvého očekávat, že v budoucnu povede řádný život. “

3.6. UPUŠTĚNÍ OD VÝKONU OCHRANNÉ VÝCHOVY

Upuštění od výkonu ochranné výchovy může soud pro mládež konat v případě, že pominou důvody před jejím započítím, pro něž byla uložena. Jedná se o případy, kdy je zjištěno, že dítě či mladistvý je vytržen z prostředí, které na něj mělo negativní vliv, a to jak po tělesné, tak i duševní stránce, a bude tedy vychováván v řádného občana. Nebo se jedná o případ upuštění od výkonu ochranné výchovy, *„kdy bylo v mezidobí do jejího nástupu uloženo dalším rozsudkem nepodmíněné trestní opatření odnětí svobody takové délky, že bude dostatečné působení k resocializaci mladistvého zajištěno výkonem tohoto trestního opatření, anebo je zřejmé, že mladistvý bude z výkonu trestního opatření odnětí svobody propuštěn až po dovršení osmnáctého roku svého věku. “*

3.7. PROPUŠTĚNÍ Z OCHRANNÉ VÝCHOVY

O propuštění z ochranné výchovy rozhoduje soud pro mládež, a to buď na návrh státního zástupce, příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí, probačního úředníka nebo osobou mladistvého nebo přes výchovné zařízení.

Propuštění klienta z ochranné výchovy může být jeho přemístění do jiného zařízení ze závažných důvodů. Dále může být klient ubytován mimo výchovný ústav, nicméně musí být v pravidelném kontaktu s tímto zařízením. Podmínkou tohoto tzv. podmíněného propuštění je ovšem povinná školní docházka, příprava na budoucí povolání a vedení řádného života. Avšak nejčastějším důvodem propuštění bývá dosažení plnoletosti, tedy věku 18 let. Jediná možnost na propuštění z ochranné výchovy, a to ve věku klienta mladšího 18 let může povolit pouze soud pro mládež, do jehož obvodu mladistvý spadá, z důvodu zrušení výkonu ochranné výchovy.

Miroslav Vocilka ¹⁸ uvádí, že: „*U svěřence s uloženou ochrannou výchovou jsou kompetence ředitele omezeny pouze na podání podnětu k příslušnému soudu. Právě instituce podmíněného propuštění je v praxi výchovných zařízení poměrně často využívána. I efektivnost tohoto rozhodnutí závisí na míře a úrovni následného odborného vedení.*“

Zdeněk Švancar a Jana Buriánová ¹⁹ říkají, že: „*Chovanec tedy prožil obtížné období reedukace, plné zvrátů, pokroku i regrese, úspěchů i neúspěchů. Záleží už jen na tom, jak se po propuštění z výchovného ústavu vypořádá s požadavky a potřebami občanského života a jak mu v tom, v případě potřeby, jeho nové prostředí pomůže.*“ Je to tedy zásadní zkouška, kterou klient zvládne či naopak nevládne. Proto bývá těžké navrátit se do prostředí, kde prvotní problémy vznikaly.

---

¹⁸ Vocilka, M.: Netradiční forma prevence poruch chování, 1997, s. 41

¹⁹ Švancar, Z., Buriánová, J.: Speciálně pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy, 1988, s. 25

4. PŘEMĚNA OCHRANNÉ VÝCHOVY A ÚSTAVNÍ VÝCHOVY

Přeměna ochranné výchovy a ústavní výchovy je zakotvena v zákoně č. 218/2003 Sb. ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Tato kapitola byla rozdělena do menších podkapitol podle oblasti zaměření.

4.1. CHARAKTERISTIKA PŘEMĚNY OCHRANNÉ VÝCHOVY A ÚSTAVNÍ VÝCHOVY ²⁰

Důvody, pro něž může soud pro mládež, do jehož obvodu mladistvý patří, rozhodnout o změně ochranné výchovy na ústavní výchovu zákon podle § 23 umožňuje, a to následující charakteristikami: *„Jestliže převýchova mladistvého pokročila do té míry, že lze očekávat, že i bez omezení, kterým je podroben během výkonu ochranné výchovy, se bude řádně chovat a pracovat, avšak dosud nepominuly všechny okolnosti, pro něž byla ochranná výchova uložena, může soud ochrannou výchovu přeměnit v ústavní výchovu, nebo může rozhodnout o podmíněném umístění mladistvého mimo takové výchovné zařízení. Přitom může mladistvému uložit dohled probačního úředníka nebo jiné výchovné opatření.“*

V případě, že mladistvý nesplní očekávání, že se bude řádně, bez omezení, které jsou během výkonu ochranné výchovy, chovat v podmíněném propuštění mimo ústavní zařízení, soud pro mládež mu toto umístění zruší a znovu rozhodne o výkonu ochranné výchovy ve školském zařízení. *„Obdobně postupuje soud pro mládež při přeměně ústavní výchovy na ochrannou výchovu.“*²¹

„Při střetu obou druhů výchovy u téhož dítěte mladšího patnácti let nebo mladistvého je nutné vycházet ze zásady, že je-li uložena ochranná výchova jako opatření podle § 93 nebo jako výchovné opatření podle § 22 v době, kdy se dítě mladší patnácti let nebo mladistvý nachází ve výkonu ústavní výchovy, má přednost výkon ochranné výchovy. Ústavní výchova se ukončí podle občanskoprávních předpisů.“

---

²⁰ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže, 3. vydání, 2011, s. 243 - 246

²¹ Článek časopisu Právo a rodina, 2006, č. 8, Kovářová Daniela – Ochranná opatření pro mladistvé

4.2. PODMÍNKY PŘEMĚNY

Obecně k přeměně ochranné výchovy na ústavní výchovu a k podmíněnému umístění mladistvého mimo výchovné zařízení. Toto ustanovení upravuje:

- „*přeměnu ochranné výchovy v ústavní výchovu ukládanou podle zákona o rodině*
- *podmíněné umístění mladistvého mimo výchovné zařízení, ve kterém je vykonávána ochranná výchova.*“

„Podmínkou pro rozhodnutí o přeměně ochranné výchovy v ústavní výchovu je podle pokročení v převýchově mladistvého do té míry, že lze očekávat, že i bez omezení, kterým je podroben během výkonu ochranné výchovy, se bude řádně chovat a pracovat, avšak dosud nepominuly všechny okolnosti, pro něž byla ochranná výchova uložena.“

Je důležité zmínit, že než soud pro mládež rozhodne o přeměně ochranné výchovy v ústavní výchovu nebo o podmíněném umístění mladistvého mimo výchovné zařízení, tak si soud pro mládež opatří podklady k chování mladistvého. Jedná se o zprávu, jak se mladistvý chová ve výchovném zařízení, jaké jsou jeho morální vlastnosti, do jaké míry je rozumově vyspělý a na jakém stupni je jeho převýchova. V případě rozhodnutí o podmíněném umístění mimo výchovné zařízení, si soud ještě opatřuje zprávu o prostředí, kam má být mladistvý umístěn. V období tohoto umístění je předseda senátu soudu pro mládež v úzké spolupráci s pracovníky, kteří na mladistvého dohlížejí, zda se řádně chová. Je to úředník probační a mediační služby a rovněž pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

4.3. ROZHODNUTÍ SOUDU PRO MLÁDEŽ

„Soud pro mládež svým rozhodnutím ve formě usnesení změní ochrannou výchovu uloženou mladistvému v ústavní výchovu nebo podmíněně umístí mladistvého mimo výchovné zařízení, jestli jeho převýchova dosáhla takového stupně, že lze očekávat, že mladistvý povede život řádného občana, avšak dosud nepominuly všechny okolnosti, pro něž byla ochranná výchova uložena, a nelze proto dostatečně posoudit, zda mladistvý po propuštění z ochranné výchovy povede řádný život. Ústavní výchova nebo podmíněné umístění mladistvého mimo výchovný ústav má pomoci k usnadnění jeho přechodu k normálnímu způsobu života, které v konečném důsledku směřuje v budoucnosti k trvalému životu mimo ústavní zařízení.“

O změně ochranné výchovy v ústavní výchovu rozhodne soud pro mládež, v jehož obvodu dochází k výkonu ochranné výchovy mladistvého, a to podle § 87. Tento návrh může podávat státní zástupce, který dané školské zařízení dozoruje, dále probační úředník, rovněž návrh může podat pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí, ředitel výchovné zařízení, ve kterém mladistvý vykonává ochrannou výchovu a nebo i sám mladistvý. Je možné, že k rozhodnutí dojde i bez takového návrhu.

„Rozhodnutí o změně ochranné výchovy v ústavní výchovu je třeba odlišovat od případů, kdy byla nejprve uložena v opatrovnickém řízení ústavní výchova, a poté v řízení ve věcech mladistvých byla uložena mladistvému ochranná výchova. V takovém případě je třeba vyřešit střet obou druhů výchov ve prospěch ochranné výchovy, která má před ústavní výchovou přednost.“

4.4. OBSAH ROZHODNUTÍ A JEHO VÝKON

Rozhodnutí o podmíněném umístění mladistvého mimo výchovné zařízení určuje soud pro mládež a zároveň tak činí z důvodu vytvoření podmínek pro zdravý tělesný i duševní vývoj mladistvého s ohledem na dokončení přípravy na budoucí povolání. Soud tedy určuje konkrétní místo pobytu či pracoviště mladistvého. Obvykle se jedná o bydlení u rodičů, zákonných zástupců nebo o zařízení, které má internátní oddělení.

Co je podstatné a nebylo dosud zmíněno je fakt, že mladistvý, jenž je podmíněně umístěn mimo výchovné zařízení, vykoná i nadále ochrannou výchovu, s tím rozdílem, že není umístěn ve speciálním školském zařízení. Mladistvý má tedy změněné podmínky k výkonu ochranné výchovy. Zároveň ale soud nestanoví zkušební lhůtu pro mladistvého, nicméně pokud se mladistvý osvědčí a jsou potvrzeny všechny podmínky pro propuštění z výkonu ochranné výchovy ve smyslu § 22, pak může dojít k jeho propuštění. Mladistvý tak viditelně prokáže, že účelu ochranné výchovy bylo dosaženo.

V případě, že je mladistvý podmíněně umístěn mimo výchovné zařízení, pravidelně ho dozoruje probační úředník nebo je určeno i jiné opatření, které na mladistvého po tuto dobu dohlíží. Rovněž je úloha probačního úředníka směřována jako nápomoc při návratu mladistvého zpět do rodiny či jako nápomoc při začleňování do běžného života.

„Zákon o soudnictví ve věcech mládeže nijak neomezuje okruh výchovných opatření využitelných v souvislosti s podmíněným umístěním mladistvého mimo výchovné

zařízení, a proto bude záležet na konkrétních okolnostech případu a osobě mladistvého, které z nich bude příp. mladistvému uloženo. Při využití výchovných a ochranných opatření při podmíněném umístění mimo výchovné zařízení je třeba reagovat na základní kriminogenní faktory. Jednotlivá výchovná opatření lze v tomto případě užít jak samostatně, tak v nejrůznějších vzájemných kombinacích. V praxi přitom bude záviset na konkrétních okolnostech toho kterého případu a na osobních poměrech mladistvého, které z nich, ať už samostatně nebo v kombinaci s některým dalším, bude způsobilé naplnit účel zákona.“

4.5. ZRUŠENÍ ROZHODNUTÍ

Jak již bylo zmíněno, podmíněné umístění mimo výchovné zařízení se zruší v případě, pokud nesplní mladistvý očekávání, že i mimo výchovné zařízení se bude řádně chovat a pracovat. Proto soud pro mládež rozhodne, že mladistvý bude ve výkonu ochranné výchovy pokračovat v původním výchovném zařízení. Návrh na zrušení rozhodnutí může podat státní zástupce, který dozoruje příslušné školské zařízení, dále pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo též úředník probační a mediační služby. Nicméně soud pro mládež, který výkon ochranné výchovy mladistvého řeší, však může rozhodnout o zrušení bez návrhu těchto lidí, na základě vlastních poznatků o chování mladistvého.

4.6. ZPĚTNÁ PŘEMĚNA ÚSTAVNÍ VÝCHOVY NA OCHRANNOU VÝCHOVU

Při přeměně ústavní výchovy na ochrannou výchovu zákon o soudnictví ve věcech mládeže odkazuje na obdobný postup jako při zrušení podmíněného umístění mladistvého mimo výchovný ústav.

5. VÝKON OCHRANNÉ VÝCHOVY VE ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍCH

Na úvod této kapitoly je vhodné zmínit, proč se vlastně vůbec děti či mladiství dostávají do ústavní péče a co nejčastěji stojí za jejich chováním a jednáním. Dítě je velice tvárné, čili vliv rodiny a blízkého okolí je tedy velmi zásadní. Ať už se jedná o tvárnost povahy v kladném, ale i záporném smyslu. Pavel Jánský²² vychází z výzkumu klientů dětských diagnostických ústavů a dětských výchovných ústavů. Tento průzkum byl proveden v roce 1998 z podnětu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, realizovaný Institutem pro kriminologii a sociální prevenci. Název projektu zněl „Model netradičních forem práce s dětmi a mládeží v oblasti prevence zneužívání návykových látek realizovaný v přirozených podmínkách činnosti vybraných školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy“. Šetření došlo k následujícím charakteristikám svých klientů:

- *„stoupl podíl dětí z rodin rozvrácených a kriminálně zatížených*
- *děti mají výrazně vyšší materiální standard, s čímž souvisí i jejich silná orientace na značkové zboží*
- *zdravotní stav klientů je na setrvalé úrovni, přibývá však u nich venerických chorob*
- *vykazují nižší školní znalosti, zájem o vzdělání a kázeň se přitom nadále snižují*
- *stálý pokles lze zaznamenat u pozitivních aktivit volného času včetně sportu*
- *nárůst problematiky závislostí je výrazný (alkohol, drogy, kouření a automaty zasahují stále větší část problémové dětské populace)*
- *u osobnostních vlastností je nápadný především vzestup agresivního jednání, nižší odpovědnost a ovladatelnost dětí.*“

Rovněž bylo zjištěno, že třetina dětí neprošla před umístěním do diagnostického ústavu žádnou předchozí intervencí, ani vyšetřením v pedagogicko - psychologické poradně. Pozitivní však je, že v současné době se na těchto aspektech intenzivně pracuje.

Výkon ochranné výchovy ve školských zařízeních upravuje zákon č. 109/2002 Sb. ze dne 5. února 2002 o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských

---

²² Jánský, P.: Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních, 2004, s. 99

zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

5.1. ÚČEL A PŮSOBNOST ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍ²³

Podle § 1 je definován účel a působnost ochranné výchovy. „*Ve školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy (dále jen „zařízení“) a ve školských zařízeních pro preventivně výchovnou péči, kterými jsou střediska výchovné péče (dále jen středisko), musí být zajištěno základní právo každého dítěte na výchovu a vzdělávání v návaznosti na ústavní principy a mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, vytvářeny podmínky podporující sebedůvěru dítěte, rozvíjející citovou stránku jeho osobnosti a umožňující aktivní účast dítěte ve společnosti. S dítětem musí být zacházeno v zájmu plného a harmonického rozvoje jeho osobnosti s ohledem na potřeby osoby jeho věku.*“

„*Účelem zařízení je zajišťovat nezletilé osobě, a to zpravidla ve věku od 3 do 18 let, případně zletilé osobě do 19 let (dále jen dítě), na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově nebo o předběžném opatření náhradní výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání. Zařízení spolupracují s rodinou dítěte a poskytují jí pomoc při zajišťování záležitostí týkajících se dítěte, včetně rodinné terapie a nácviku rodičovských a dalších dovedností nezbytných pro výchovu a péči v rodině. Zařízení poskytují podporu při přechodu dítěte do jeho původního rodinného prostředí nebo jeho přemístění do náhradní rodinné péče.*“

Zařízení a střediska spolupracují s orgány sociálně – právní ochrany dětí v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte.

5.2. POSKYTOVÁNÍ PLNÉHO PŘÍMÉHO ZAOPATŘENÍ

„*Zařízení může na základě žádosti poskytovat plné přímé zaopatření zletilé nezaopatřené osobě po ukončení výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy, připravující se na budoucí povolání, nejdéle však do věku 26 let, podle smlouvy uzavřené mezi nezaopatřenou osobou a zařízením nejpozději do 1 roku od ukončení ústavní výchovy nebo ochranné výchovy.*“

---

²³ Obsah a text 109/2002 Sb. – poslední stav textu nabývá účinnost až od 1. 1. 2014; ASPI KP635, 2. 12. 2013, 14:23:45

Dětem a nezaopatřeným osobám je poskytováno plné přímé zaopatření podle § 2, a to:

- „*stravování, ubytování a ošacení,*
- *učební potřeby a pomůcky,*
- *úhrada nezbytně nutných nákladů na vzdělávání,*
- *úhrada nákladů na zdravotní služby, léčiva a zdravotnické prostředky, které nejsou hrazeny ze zdravotního pojištění, pokud nebyly zdravotní služby vyžádány zákonnými zástupci dítěte,*
- *kapesné, osobní dary a věcná pomoc při odchodu zletilých ze zařízení,*
- *úhrada nákladů na dopravu do sídla školy.*“

Dětem a nezaopatřeným osobám mohou být dále hrazeny:

- „*potřeby pro využití volného času a rekreaci,*
- *náklady na kulturní, uměleckou, sportovní a oddechovou činnost,*
- *náklad na soutěžní akce, rekreace,*
- *náklady na dopravu k osobám odpovědným za výchovu.*“

V rámci péče o děti jsou jim zajišťovány specifické výchovné a vzdělávací potřeby, a to v odstupňovaném rozsahu pro děti:

- „*samostatné přiměřeně věku,*
- *samostatné vyžadující občasnou kontrolu,*
- *nesamostatné vyžadující stálé vedení i kontrolu,*
- *vyžadující soustavnou intenzivní individuální péči.*“

Posouzení dítěte se provede v součinnosti s odborným pracovníkem nejméně jedenkrát v kalendářním roce.

5.3. ORGANIZAČNÍ JEDNOTKA

Základní organizační jednotkou pro práci s dětmi v zařízení charakterizuje § 4 jako výchovnou skupinu nebo rodinnou skupinu. „*Výchovná skupina je základní organizační jednotkou v diagnostickém ústavu a ve výchovném ústavu. Tvoří ji:*

- *v diagnostickém ústavu nejméně 4 a nejvíce 8 dětí,*
- *ve výchovném ústavu nejméně 5 a nejvíce 8 dětí.*“

„Ve výchovném ústavu lze v jedné budově zřídit nejvíce 6 výchovných skupin. Děti se do výchovných skupin zařazují se zřetelem na jejich výchovné, vzdělávací a zdravotní potřeby.“

5.4. VÝCHOVNÝ ÚSTAV

Výchovný ústav pečuje o děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální.

Podle § 14 se výchovné ústavy zřizují odděleně pro děti:

- *„s nařízenou ústavní výchovou,*
- *s uloženou ochrannou výchovou,*
- *které jsou nezletilými matkami, a pro jejich děti, nebo*
- *které vyžadují výchovně léčebnou péči,*

popř. se ve výchovném ústavu pro tyto děti zřizují oddělené výchovné skupiny.“

5.5. PRÁVA A POVINNOSTI DĚTÍ UMÍSTĚNÝCH V ZAŘÍZENÍ

Dítě s uloženou ochrannou výchovou má právo podle § 20:

- *„na zajištění plného přímého zaopatření,*
- *na rozvíjení tělesných, duševních a citových schopností a sociálních dovedností,*
- *na respektování lidské důstojnosti,*
- *na společném umístění se svými sourozenci, nebrání-li tomu závažné okolnosti ve vývoji a vztazích sourozenců,*
- *na vytváření podmínek pro dosažení vzdělání a pro přípravu na povolání v souladu s jeho schopnostmi, nadáním a potřebami,*
- *na svobodu náboženství, při respektování práv a povinností osob odpovědných za výchovu usměrňovat dítě v míře odpovídající jeho rozumových schopnostem,*
- *být seznámeno se svými právy a povinnostmi, radit se se svým obhájcem nebo opatrovníkem, ustanoveným pro řízení podle zvláštního zákona, bez přítomnosti třetích osob, a za tímto účelem přijímat a odesílat korespondenci bez kontroly jejího obsahu,*

- *účastnit se činností a aktivit zařízení organizovaných v rámci výchovného programu s výjimkou zákazu či omezení v rámci opatření ve výchově, stanovených tímto zákonem,*
- *obracet se se žádostmi, stížnostmi a návrhy na ředitele a pedagogické pracovníky zařízení a požadovat, aby podání adresovaná příslušným státním orgánům, orgánům územní samosprávy a právnickým a fyzickým osobám, jsou-li pověřeny výkonem sociálně - právní ochrany dětí, byla ze zařízení odeslána v následující pracovní den po jejich odevzdání pracovníkům zařízení, a to bez kontroly obsahu; tyto žádosti, stížnosti, návrhy a podání je zařízení povinno evidovat,*
- *vyjádřit svůj názor na zamýšlená a prováděná opatření, která se ho dotýkají; názorům dítěte musí být věnována patřičná pozornost odpovídajíc jeho věku a rozumové vyspělosti,*
- *požádat o osobní rozhovor a uskutečnit osobní rozhovor s pověřeným zaměstnancem orgánu sociálně - právní ochrany dětí, zaměstnancem České školní inspekce, ministerstva nebo orgánu kraje, a to bez přítomnosti dalších osob,*
- *být hodnoceno a odměňováno a ke svému hodnocení se vyjadřovat,*
- *na informace o stavu svých úspor či pohledávek,*
- *na udržování kontaktu s osobami odpovědnými za výchovu a dalšími blízkými osobami za podmínek stanovených tímto zákonem, a to formou korespondence, telefonických hovorů a osobních návštěv,*
- *na podporu a pomoc po ukončení pobytu v zařízení v souladu s cílem reintegrace dítěte do rodiny a společnosti. “*

Dítě s uloženou ochrannou výchovou má povinnost:

- *„dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců zařízení, šetrně zacházet se svěřenými věcmi, nepoškozovat cizí majetek, dodržovat zásady slušného jednání s osobami, s nimiž přichází do styku, v prostorách zařízení a v osobních věcech udržovat pořádek a čistotu a i jinak zachovávat ustanovení vnitřního řádu zařízení,*
- *dodržovat předpisy a pokyny k ochraně bezpečnosti a zdraví, s nimiž bylo řádně seznámeno,*

- poskytnout na výzvu ředitele doklady o svých příjmech,
- předat do úschovy na výzvu ředitele předměty ohrožující výchovu, zdraví a bezpečnost; doba úschovy těchto předmětů nesmí přesáhnout dobu pobytu dítěte v zařízení a při jeho ukončení musí být tyto předměty dítěti nebo osobně odpovědné za výchovu vydány,
- podrobit se na výzvu ředitele zařízení vyšetření, zda není ovlivněno alkoholem nebo jinou návykovou látkou. Je-li pro vyšetření třeba odebrat krev, je dítě povinno strpět, aby mu lékař nebo odborný zdravotnický pracovník odebral krev, pokud to není spojeno s nebezpečím pro jeho zdraví. “

5.6. OPATŘENÍ VE VÝCHOVĚ

Za prokázané porušení povinností vymezených tímto zákonem a § 21 může být dítěti:

- „odňata výhoda udělena podle odstavce 3,
- sníženo kapesné v rozsahu stanoveném tímto zákonem,
- s nařízenou ústavní výchovou omezeno nebo zakázáno trávení volného času mimo zařízení v rozsahu stanoveném vnitřním řádem,
- odňata možnost účastnit se atraktivní činnosti či akce,
- s nařízenou ústavní výchovou zakázány návštěvy, s výjimkou návštěv osob odpovědných za výchovu, osob blízkých a oprávněných zaměstnanců orgánů sociálně - právní ochrany dětí, a to na dobu nejdéle 30 dnů v období následujících 3 měsíců. “

Dítěti s uloženou ochrannou výchovou může být dále v případě dobrých výsledků při plnění povinností:

- „povolena samostatná vycházka mimo zařízení na dobu nejvýše 12 hodin, lze-li mít důvodně za to, že tím nebude ohrožen účel výkonu ochranné výchovy,
- povoleno přijetí návštěvy jiných osob než osob odpovědných za výchovu, osob blízkých a oprávněných zaměstnanců orgánu sociálně - právní ochrany dětí, není-li to v rozporu s účelem výkonu ochranné výchovy; v odůvodněném případě může být návštěva uskutečněna se zrakovou, příp. i sluchovou kontrolou zaměstnancem zařízení. “

Tato opatření jsou zaznamenávána do osobního spisu dítěte. Organizační podrobnosti upraví vnitřní řád školského zařízení.

Závěrem této kapitoly by bylo vhodné, aby zaznělo shrnutí, jak vidí náhradní ústavní péči Albín Škoviera ve svém příspěvku Převýchovné zařízení – izolace, nebo (re)socializace? ²⁴. „Navzdory tomu, že nám média nabízejí často kritiku převýchovných institucí a že i mezi některými odborníky převládá ve vztahu k ústavním zařízením jistá skepse, je zřejmé, že pro jistou specifickou část dětí a mládeže je pobyt v převýchovné instituci indikovaný. Indikace, nebo kontraindikace souvisí jednak s kvalitou diagnostiky, jednak s reálnými možnostmi výběru na úrovni neinstitutcionální a institucionální péče. Ukazuje se, že v Česku ani na Slovensku není zásadním problémem diagnostika, ale malá možnost výběru. Síť neinstitutcionálních zařízení je nedostatečná, institucionální síť je zase málo diferenciovaná. Zařízení navíc nereagují na změny dostatečně flexibilně. V praxi se stále setkáváme s tím, že se volí řešení, které je v rovině „menšího zla“ a nezohledňuje to, co je pro dítě opravdu důležité.“

Je tedy bohužel smutnou pravdou i jeho myšlenka, že: „Resocializace dítěte, která je součástí převýchovného procesu, se nemůže uskutečnit, aniž bychom dítě připravili na návrat do běžného prostředí a zároveň prostředí připravili na návrat dítěte. Některé nevydařené návraty tedy nejsou selháním dítěte, ale kolapsem nedostatečně funkčního systému.“

---

²⁴ Škoviera, A.: Dilemata náhradní výchovy, 2007, s. 88

6. REALIZACE OCHRANNÉ VÝCHOVY – VÝCHOVNÝ ÚSTAV KLÍČOV

Ochranná výchova se nejčastěji realizuje ve výchovném ústavu. Není však pravdou, že může být v každém takovémto zařízení. Na to, aby mohla být vykonávána uložená ochranná výchova, je třeba, aby dané zařízení mělo odpovídající požadavky. V rámci Prahy již v současné době není žádný výchovný ústav ani školské zařízení, kde by byla realizována ochranná výchova. Nicméně 1 rok a půl byla řešena ve Výchovném ústavu Klíčov, který se nachází na Praze 9 v Čakovické ulici. Pro účely této diplomové práce bylo čerpáno ze zdrojů tohoto zařízení.²⁵

6.1. ZÁKLADNÍ INFORMACE O KLÍČOVĚ

Celý a přesný název tohoto zařízení, od 1. září 2013, zní: „Výchovný ústav, středisko výchovné péče Klíčov, základní škola, střední škola, Praha 9, Čakovická 51“. Z toho je patrné, že Klíčov v sobě nese několik součástí. Jedná se o výchovný ústav, středisko výchovné péče, základní školu, střední školu a školní jídelnu.

Ve výchovném ústavu je šest oddělení, které se specializují na různé oblasti. V Čakovické se tedy nachází dvě motivační oddělení, jedno tréninkové oddělení a jedno kontaktní oddělení. Taktéž pod Klíčovský výchovný ústav spadá ubytovna a sociální byt, který se nachází na Praze 8. Dále k ústavu patří detašované pracoviště Křešín.

Středisko výchovné péče je rozděleno do 5 oddělení, a to na ambulantní, celodenní a internátní. Ambulantní oddělení se nachází na Proseku, Klíčově a Praze 5. Celodenní a internátní oddělení je umístěno na Proseku.

V areálu jsou dvě již zmíněné školy, základní a střední škola. Obě tyto školy mají v současné době po 2 třídách.

Klíčov se řadí mezi příspěvkové organizace, zřizované Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.

---

²⁵ Výroční zpráva 2012/2013; Pravidla pobytu Motivačního oddělení II; Pravidla pobytu Oddělení ochranné výchovy

6.2. ČINNOST VÝCHOVNÉHO ÚSTAVU

Hlavní náplň činnosti výchovného ústavu vychází primárně ze dvou zákonů. První z nich je zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních. Tím druhým je zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Do tohoto zařízení jsou proto umisťováni chlapci, ve věku 15 -ti až 18 -ti let (v případě prodloužení do 19 - ti let) s uloženou ústavní nebo ochrannou výchovou a chlapci stejného věku, na které se vztahují předběžná opatření nařízená soudem. V minulosti bylo k dispozici 64 lůžek, nyní jich je 42.

Naproti tomu středisko výchovné péče přijímá a zajišťuje péči pro děti od 10 - ti let a mládež (jak chlapci, tak i dívky), jenž mají poruchu chování, zneužívají návykové látky a nebo se u nich projevují prvky asociality.

Základní škola a taktéž střední škola vzdělává své žáky a studenty, a dále je připravuje na budoucí povolání. Do základní školy chodí 22 žáků a do střední školy dochází 24 žáků.

6.3. AKTIVITY ÚSTAVU, ROZŠIŘUJÍCÍ JEHO ČINNOST

Důležité je zmínit, že výchovný ústav Klíčov se snaží svoje spektrum činností stále rozšiřovat podle potřeb klientů.

Ve školním roce 2012/2013 došlo k otevření dalšího ambulantního oddělení s názvem Klíčov, které se zaměřilo přímo na terénní práce, především ve školách, kde problémy nastaly.

Dále činnost, která je velice výhodná pro společnost, je umožnění odpracování obecně prospěšných prací mladistvým. Je přínosné, že mladiství, kteří spáchají provinění, mají tuto možnost právě na území Prahy 9.

Pro současné studenty, a tedy nastávající odborníky s pedagogickým vzděláním, umožňuje výchovný ústav praxe a stáže, což jsou zkušenosti k nezaplacení. Studenti pedagogické fakulty se bohužel setkávají s organizacemi, resp. se samotnými pracovníky, kteří nejsou příliš ochotni svoje zkušenosti a znalosti předávat. Tudíž každý

student velice ocení, když se dostane do zařízení, kde mu pomohou a nemá pocit, že pracovníkům překáží. A proto je tomuto zařízení propůjčen název „Fakultní zařízení Univerzity Karlovy v Praze Pedagogické fakulty“.

Taktéž je přínosné členství ve Skupině pro prevenci Prahy 9 nebo nabídka tréninku dysfunkcí pomocí EEG Biofeedbacku.

Také došlo k zapojení klientů do uspořádání fotbalového a volejbalového turnaje s ostatními výchovnými ústavy.

V neposlední řadě došlo k prohloubení spolupráce s kurátory, výchovnými poradci, Probační a mediační službou i se soudy.

6.4. PROBLEMATIKA KLIENTŮ A DŮVODY JEJICH UMÍSTĚNÍ

Je žádoucí uvést nejčastější důvody, proč se z běžného dítěte stane dítě či mladistvý, který se dopustil provinění a jako trest ho čeká některé z druhů opatření. Jak již bylo zmíněno, do výchovné ústavy se dostanou děti či mladiství, kteří mají nařízenou ústavní výchovu a nebo uloženou ochrannou výchovu. Rysů, jenž se u těchto dětí a mladistvých opakují je hned několik.

Nejčastějším a zcela zásadním problémem, jenž tyto klienty trápí, je nefungující rodinné zázemí. Typická rodina, ze které svěřenci pocházejí, je rodina neúplná, doplněná či sociálně slabá. Kontakt ústavu s rodinou či rodiči je v podstatě na úrovni telefonických hovorů. Ačkoliv se pracovníci klíčovského zařízení snaží rodiče zapojit do procesu navrácení dítěte zpět do přirozeného rodinného prostředí, často bohužel narážejí na jejich nezájem.

Dalším výrazným problémem je zneužívání alkoholu a nadměrná konzumace THC. Pokud má pracovník ústavu podezření, že některý z klientů je pod vlivem nějaké návykové látky, může ředitel ústavu požádat o odebrání vzorku krve nebo moči. Jestliže klient tuto možnost odmítne, automaticky se s klientem pracuje, jako by měl pozitivní test.

Taktéž u chlapců dochází k zneužívání omamných a psychotropních látek. Bohužel i experimentace s drogou a existující závislost se na Klíčově objevila. Nejvíce zastoupená

je marihuana a pervitin. Závislí klienti, kterým evidentně „nesvědčí“ hlavní město Praha a jeho každodenní nástrahy, jsou pak přesunuti na detašované pracoviště Křešín.

Neméně závažným problémem, jenž se v ústavu řeší, jsou projevy agresivity. V celém objektu i na „mimoškolních“ akcích není tolerována ústní či fyzická agresivita. Ta rovněž patří do tzv. klíčovského Patera. Jeho pět základních podmínek zní:

1. pobyt bez drog a alkoholu,
2. pravidelné navštěvování školy, práce nebo pracoviště (bez neomluvených absencí),
3. nepáchat trestnou činnost,
4. pobyt bez verbální a fyzické agrese (netoleruje se žádná fyzická ani verbální agresivita),
5. pobyt bez útěků ze zařízení.

Mezi důvody, proč jsou chlapci umístěni ve výchovném ústavu, patří i problémy ve škole. Obvykle jde o záškoláctví, které není možné přehlížet ani na základní, ani na střední škole či odborném učilišti.

Není úplnou výjimkou, že někteří klienti se dopustili majetkové trestné činnosti. Důvodem k takovému jednání mohlo být hned několik, jako např. potřeba peněz pro účely zakoupení omamných či psychotropních látek. S tím souvisí i problematika patologického hráčství, které ke zmíněnému problému lehce spadá.

Rovněž i úteky z domova nebo jiných školských zařízení jsou důvodem, proč je mladistvému nařízena ústavní výchova.

V neposlední řadě je velice důležitý duševní stav klienta. Bohužel však někteří mají velké obtíže s vlastní osobností, z čehož poté plynou psychické problémy. Dochází tedy k asociálnímu či antisociálnímu chování ze strany svěřenců.

6.5. SPOLUPRÁCE S DALŠÍMI ORGANIZACEMI

Výchovný ústav Klíčov úzce spolupracuje s různými typy subjektů.

V první řadě jsou to školy, do kterých chlapci docházejí na celém území hlavního města Prahy a školská poradenská zařízení. Dále pracovníci zařízení blíže spolupracují s orgánem sociálně -právní ochrany dítěte. Často jsou pracovníci výchovného ústavu

v kontaktu se zdravotnickými zařízeními a také s institucemi zaměřenými na drogovou problematiku. To navazuje i na další kontakt, a tou je Policie České republiky a taktéž městská policie. Nutná je i spolupráce s pracovníky Probační a mediační služby či se soudy. Mezi další spolupracující instituce patří městské úřady, úřady práce, ale také neziskové organizace či občanská sdružení, jako je např. Člověk v tísni, Tyfloservis, Rozmarýna nebo Kapka Naděje. Některá oddělení spolupracují i s rekreačními zařízeními, kam jezdí s klienty. Bohužel až na konec seznamu se dostávají ti, kteří by měli být v čele výčtu, tj. rodiče či rodina. Ve velkém počtu případů je kontakt omezen pouze na telefonický rozhovor, jelikož rodiče nemají o své děti zájem.

Pokud bychom se podívali zpět do minulosti, resp. o pár let dozadu, tak nutnost spolupráce, zejména s diagnostickými ústavy zmiňoval Miroslav Vocilka ²⁶. „ *S dětmi a mladistvými s narušeným vztahem k okolí, k sobě samým, jejichž projevem jsou různé formy poruch chování, se často setkáváme v institucionálních zařízeních (školská zařízení pro výkon soudního rozhodnutí, psychiatrické léčebny). Někteří z nich mají již i zkušenost z výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody. Mnozí z nás, kteří se snažíme na tuto část mládeže působit a ovlivnit ji, si uvědomujeme, že při uplatnění včasných a vhodných preventivních zásahů by v mnoha případech k ústavnímu umístění nemuselo vůbec docházet. Vznikající alternativní instituce v oblasti preventivní a výchovné péče mohou této situaci výrazně pomoci. Středisko v Praze 9, které se prevencí poruch chování věnuje již dlouhá léta, dostávají své četné následovníky. Praxe ukazuje, že některá střediska se formují jako detašovaná pracoviště existujících speciálně výchovných zařízení (při diagnostických ústavech, výchovných ústavech pro děti a mládež, výchovných ústavech pro mládež, dětských domovech). Tato skutečnost zřejmě odráží potřebu komunikace, kooperace zainteresovaných pracovišť, ale i nutnost diferencovaných přístupů k jedincům s rozmanitými projevy nežádoucího jednání a chování.* “ Je dobrou zprávou, že od roku 1996 se mnohé změnilo a spolupráce s jinými orgány je na vysoké úrovni.

6.6. ZMĚNY NA KLÍČOVĚ

První změna, ke které došlo, bylo přemístění ambulantního a celodenního oddělení. Původní prostory, které se nacházely na Praze 5, Na Malvazinkách, již nebyly k dispozici. Proto se ambulantní oddělení přesídlilo do Holečkovy ulice, nicméně se po

---

²⁶ Vocilka, M.: Náplň činnosti středisek výchovné péče pro děti a mládež, 1996, s. 48

časе zjistilo, že tyto prostory jsou z hygienických důvodů nevhodné. Znovu se tedy usilovalo o zajištění jiných prostor, které se našly v areálu základní školy Weberova. Celodenní oddělení bylo přestěhováno do Čakovické ulice, na Prahu 9.

Druhá změna se týká ambulantního oddělení Klíčov, které je zaměřeno především na práci v terénu. Pracovníci ústavu tak blíže spolupracují se školami, kde se snaží řešit problémy, které tam nastaly. Taktéž poskytují intervenci pedagogickým pracovníkům, aby lépe a obratněji zvládali vyhocené a obtížné situace. Pracovníci klíčovského zařízení také poskytují práci jak samotnému klientovi, tak i skupinově. Snaží se zapojit rodinu daného klienta, pokud s ní lze spolupracovat.

Třetí změnou, a to přímo celorepublikovou, bylo založení první kontaktního oddělení. Toto oddělení má za úkol věnovat se dětem a mládeži, kterým byla nařízena ústavní výchova, mají rodinné zázemí a zároveň zvládají pobyt mimo výchovné zařízení. Podmínkou je rovněž docházka do školy či do zaměstnání. Kontaktní oddělení má nízkoprahový program, jenž je zaměřen na děti a mládež, která se zdržuje na útěku a páchá trestnou činnost. Cílem je tedy zamezení tohoto chování a jednání.

Další, tedy čtvrtou, změnou je oddělení ubytovna. Toto oddělení slouží klientům, kteří se nemají kam vracet po výstupu z výchovného ústavu. Jedná se o klienty, kteří nemají fungující rodinné zázemí, ale přesto mají zájem o běžné zapojení do života. I zde je podmínkou řádná docházka do školy a respektování pravidel oddělení.

6.7. STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA JEDNOTLIVÝCH ODDĚLENÍ – VÝCHOVNÝ ÚSTAV

6.7.1. UBYTOVNA + SOCIÁLNÍ BYT

Oddělení ubytovna slouží především pro klienty, kteří dovršili 18 -ti let a skončila jim nařízená ústavní výchova. Klienti se dále připravují na své budoucí povolání, ale bohužel nemají to štěstí, aby se vrátili zpět do svých domovů. Několikrát zmíněná problematika nefungujícího rodinného zázemí se opět ukazuje jako naprosto stěžejní. Proto oddělení ubytovna a zároveň i sociální byt pracuje na principu následné péče a zároveň je podporuje v období, kdy jsou na životně důležitém rozcestníku. Výhodou je, že klienti nemusí řešit existenční problémy a je jim poskytována celková podpora. Tudíž se mohou plně věnovat svému studiu. Rovněž je klientům věnována poradenská

péče, ač už se jedná o pomoc při hledání brigády, zaměstnání nebo řeší problémy s rodiči, vztahy s partnery, aj.

Sociální byt je na území městské části Prahy 8 a slouží jako předstupeň do samostatného života.

Práce s klienty je rozdělena do základní čtyř bodů. První část je zaměřena individuálně na klienta, kdy se řeší aktuální problematika. Druhá část je tvořena pevným režimem, který se na oddělení vyžaduje. Třetí složka je pohyblivá, a jedná se tedy o doplňkové aktivity, které se mění i v průběhu roku podle ročních období a s nimi spojených akcí. Čtvrtá složka je částečně navazující na předchozí, kdy je v průběhu roku zařazeno několik výjezdů. Ale samozřejmě záleží na finančních možnostech ústavu a také zájmu samotných klientů.

6.7.2. MOTIVAČNÍ ODDĚLENÍ I.

Jak sám název oddělení napovídá, jedná se o oddělení, které je zaměřeno na motivaci klientů. Tato motivace je rozčleněna na více složek. Jednak na motivaci k povinné docházce ve škole a zároveň i k úspěšnému dokončení celého studia. Problém záškoláctví a nízké motivace ke vzdělání je u klientů velice častý. A jednak také k postupnému osamostatňování a uvědomění si vlastní zodpovědnosti za jednání a chování. Je třeba pevně ukotvit sebeobsluhu, sociální chování, ale také vnímání okolní společnosti a vztahu mezi lidmi v různých pozicích a sférách.

Pobyt na tomto oddělení může klient opakovat, pokud nedojde k osvojení výše zmíněných návyků.

Hlavní náplní je vytvořit dětem odpolední a večerní program, aby neměli příliš prostoru pro recidivu. Program je vždy uzpůsoben věkovému a mentálnímu rozsahu klientů, též je zaměřen na zájmy a oblibu aktivit daných klientů na oddělení. Nechybí tedy sportovní aktivity, venkovní činnosti a nebo kulturní vyžití. Každá aktivita má svůj pevný začátek a konec, a to je důležité i pro uvědomování si zodpovědnosti klientů vůči své skupině.

6.7.3. TRÉNINKOVÉ ODDĚLENÍ

Tréninkové oddělení je v podstatě mezistupněm mezi jednotlivými odděleními v případě nedodržování pravidel a neplnění si vlastních povinností. Důležité je klienta

pozitivně motivovat ke změně přístupu k sobě i okolí. Cílem je tedy vrátit dítě na původní oddělení, kde porušovalo řád. Je nutné ho znovu naučit komunikovat se skupinou, dodržovat řád oddělení, pravidla ústavu a plnit daný program. Dále taktéž se věnovat školním záležitostem či hygienickým návykům. Tyto postupy jsou pevně vedeny, pravidelně kontrolovány a hodnoceny, což je zpětná vazba pro samotné svěřence.

Na toto oddělení bývá umístěn i nově nastupující mladistvý, ať už přichází z diagnostického ústavu a nebo je přeložen z jiného výchovného ústavu.

Co se týče zájmové činnosti, zde si klienti mohou vybírat podle svých zájmů a zálib. Na výběr jsou sportovní aktivity, výjezdy, ale také kulturní akce.

6.7.4. MOTIVAČNÍ ODDĚLENÍ II.

Podrobněji v samostatné kapitole, viz níže.

6.7.5. KŘEŠÍN

Oddělení bývalé fary, Křešín, je určeno pro klienty, jenž mají poruchu chování a s tím spojenou i vypěstovanou závislost na omamných a psychotropních látkách. Nejčastěji se jedná o zneužívání marihuany a pervitinu. Obvykle je pro tento typ svěřenců město Praha příliš lákavé, a proto oddělení umístěné mimo hlavní město, může výrazně klienta napravit. V případě navrácení na jiné oddělení a znovu nastávající recidiva, je možné pobyt opakovat.

Hlavní náplní oddělení je povinná docházka do školy, starost o dům a jeho okolí, a také pomoc v kuchyni. Dále se klienti podílejí příležitostně na čištění lesa či vypomáhají na statku nebo tam, kde je jejich pomoc potřebná.

Podle ročních období je možné realizovat výjezdy, obvykle jednodenní akce v blízkém okolí.

6.7.6. KONTAKTNÍ ODDĚLENÍ

Podrobněji v samostatné kapitole, viz níže.

Je důležité zmínit fakt, který se opírá o současné děti ve výchovných zařízeních. Jak uvádí Jiří Pilař ve svém článku Právní vymezení a systém ústavní péče ve školských

zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy ²⁷, že: „*Ve výchovných zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a v zařízeních preventivně výchovné péče shledáváme celou řadu problémů, které se nedaří dostatečně rychle odstraňovat. Jednou z potíží je absence dostatečného množství kvalitních a potřebně vzdělaných odborníků. Je ale pravdou, že se začíná pozitivně vracet investice ministerstva školství do různých forem vzdělávacích kurzů. V zařízeních zaměřených na více narušené děti a mládež zřizovaných ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy je stále více pracovníků, kteří získali potřebné vzdělání, přibývá dokonce i těch, kteří prošli psychoterapeutických výcvikem. MŠMT začíná postupně zavádět ve svých zařízeních i supervizi intervence, které by měly výrazně přispět ke zkvalitňování práce. V současnosti také každý pedagogický pracovník musí projít psychologickým vyšetřením, zda je skutečnost vhodnou osobou pro tuto náročnou práci.*“

Pozitivní je, že tato zlepšení jsou zastoupena v hojném počtu ve Výchovném ústavu Klíčov.

6.8. STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA JEDNOTLIVÝCH ODDĚLENÍ – STŘEDISKO VÝCHOVNÉ PÉČE

Pro lepší orientaci v oblasti středisek výchovné péče byla použita citace Oldřicha Matouška a Andrey Matouškové ²⁸. „*V praxi poskytuje středisko péči dětem, u nichž vzniká závislost na alkoholu či jiných drogách, případně patologické hráčství, dětem v krizových situacích, jež souvisejí s rodinnou situací či se školou (např. dětem utíkajícím z rodin, dětem ze selhávajících rodin), a dětem, které se vracejí do běžného života po ústavním pobytu. Děti i jejich rodiče se účastní programů střediska dobrovolně. Střediska nabízejí pomoc dětem a mládeži ve věku od 10 do 26 let. Většina programů se provádí ve smíšených skupinách, v nichž chlapci početně převládají nad děvčaty.*“

Dále Oldřich Matoušek a Andrea Matoušková uvádí, že: „*Naše nejstarší Středisko pro mládež v Praze na Klíčově vzniklo v r. 1984 jako pracovní výchovná skupina výchovného ústavu pro mládež. Ročně jím prochází několik stovek klientů. Středisko přijímá do péče pražskou i mimopražskou mládež ve věku 15 – 18 let. Se všemi klienty*

---

²⁷ Pilař, J.: Vybraná témata vychovatelské praxe, 2012, s. 121

²⁸ Matoušek, O., Matoušková, A.: Mládež a delikvence, 2011, s. 197

se na počátku práce uzavírá individuální smlouva, v níž je definován cíl péče; její dodržování je průběžně kontrolováno týmem příslušného oddělení.“

6.8.1. AMBULANTNÍ ODDĚLENÍ PROSEK

Ambulantní oddělení slouží jako oddělení pro ty klienty, kteří potřebují terapeutickou pomoc. Může se jednat o individuální, skupinové nebo rodinné konzultace. Toto oddělení úzce spolupracuje s orgánem sociálně – právní ochrany dětí, dále s kurátory, školami, policií, ale také se soudy nebo s městskými částmi. Zajišťuje tedy odborné intervence (i telefonické), přednášky, ale také několikadenní stáže. Klienti jsou v širokém spektru, od předškoláků (což je spíše výjimkou), přes 1. a 2. stupeň základní školy, až po studenty či učně. Neméně podstatná a důležitá je práce s rodinou.

6.8.2. AMBULANTNÍ ODDĚLENÍ KLÍČOV

Klíčovské ambulantní oddělení má svým způsobem specifické poslání. Jedná se o terénní práci přímo ve školách, kde se vyskytují či začínají objevovat výchovné problémy. Výhodou je možnost řešit na místě vzniku potíže a zároveň navázat na práci s pedagogickými pracovníky. Pro ně je velmi výhodné, že dostanou odpovědi na otázky ke zvládání obtížných situací nebo na předcházení podobným jevům. Toto oddělení je aktivní poměrně krátce oproti ostatním ambulantním oddělením, a to od května 2013.

Pracovníci oddělení Klíčov jsou absolventy psychoterapeutických sebezkušenostních výcviků a zároveň mají absolvované kurzy v problematických oblastech. Pro upřesnění je typickým klientem dítě v období povinné školní docházky či poté docházky do škol, které je připravují na budoucí povolání. Oddělení tedy poskytuje jednorázové poradenské intervence, dále individuální či skupinou činnost s klienty, ale také se věnují osobám odpovědným za výchovu dětí a mladistvých.

6.8.3. AMBULANTNÍ ODDĚLENÍ PRAHA 5

Obdobně jako předchozí oddělení, tak i ambulantní oddělení Praha 5 nabízí poradenství, ať už individuálně klientovi, tak skupinově či rodinné terapie. Dále se zabývá psychologickou diagnostikou a tvoří preventivně výchovné programy. Klient tedy při vstupu na oddělení projde úvodní konzultací, je mu společně s rodičem vypracován individuální výchovný plán a též je vyplněn dotazník na rodinnou anamnézu. Rovněž pracovníci oddělení poskytují telefonické intervence a umožňují stáže. Nejvíce řeší

problematiku klientů týkající se rodinných a školních problémů, ale i experimenty s drogami. Není úplnou raritou poradenství v oblasti osobnostních a psychických problémů. Pracovníci se věnují též klientům, jimž bylo diagnostikováno asociální chování. Obvyklá délka péče o klienta je přibližně jeden rok, dá se tedy říci, že se jedná o dlouhodobou spolupráci.

Zajímavé a jistě žádoucí je zmínit fakt, který v roce 1996 uváděl Miroslav Vocilka²⁹ jako nejčastější důvody špatné spolupráce střediska se školami. Vycházel z několikaletých zkušeností výchovných poradců ze Střediska – Klíčov. „*Pomineme-li nezáměr a pohodlnost, jde především o to, že o existenci a náplni středisek nevědí (informace ve školách protékají velmi komplikovaně), neznají nabídku středisek, jejich možnosti a kompetence. Nemají k nim důvěru, což často pramení z nějakého minulého konfliktu, kdy středisko sledovalo jiné cíle než škola, nesplnilo objednávku škol a zanedbalo průběžnou komunikaci. Často jde i o neochotu nebo obavy výchovného poradce oslovit rodiče dítěte a nabídnout jim péči střediska.*“ Tyto zkušenosti naštěstí dnes už nepřevládají a spolupráce je celkově již na jiné, vyšší, úrovni.

6.8.4. CELODENNÍ ODDĚLENÍ

Umístění na Celodenním oddělení obvykle doporučuje některé z ambulantních oddělení. Klienti jsou děti plnění povinnou školní docházku a na toto oddělení jsou děti umístěny na dobu dvou měsíců v průběhu školního roku. Poté se vracejí na ambulantní oddělení, kde se s nimi taktéž pracuje. Jak z názvu vyplývá, Celodenní oddělení má program od rána a končí v odpoledních hodinách. V současné době je kapacita lůžek stanovena počtem 10. Velice úzká a přímá spolupráce je s Internátním oddělením. Je tedy běžné, že klienti projdou všemi odděleními, pokud to jejich diagnóza a chování vyžaduje. Podmínkou umístění na Celodenním oddělení je dobrovolný vstup klienta a očekává se i spolupráce ze strany rodičů nebo zákonných zástupců. Typickým klientem je dítě ve věku 12 -ti až 15 -ti let, jenž má specifické poruchy učení a specifické poruchy chování. Program pro tyto děti bývá velmi pestrý, např. keramická dílna, pobyty v relaxační jeskyni, horolezecká stěna, výlety do přírody, výjezdy, a další.

---

²⁹ Vocilka, M.: Náplň činnosti středisek výchovné péče pro děti a mládež, s. 42

6.8.5. INTERNÁTNÍ ODDĚLENÍ

Pobyt na Internátním oddělení je dobrovolný a bývá zpravidla doporučen ambulantním oddělením. Toto oddělení je připraveno pro děti a mládež se specifickými poruchami chování a specifickými poruchami učení. Děti dopoledne musí řádně plnit povinnou školní docházku, a tedy i pobyt je realizován v průběhu školního roku. Během odpoledne se klienti věnují volnočasovým činnostem s různým charakterem zaměřeným na sport, kulturu či hry. Nicméně mají prostor pro vypracování přípravy do školy a na terapeutické sezení. Na tomto oddělení, stejně tak jako na Celodenním, bývají děti dva měsíce. S klienty se pracuje jak individuálně, tak i skupinově. Během roku je zařazeno několik výjezdů, ať už do přírody či za kulturou a nebo za poznáním. Po ukončení pobytu klient přechází zpět na ambulantní oddělení. Na Internátním oddělení nechybí pevný řád a vyžaduje se dodržování vnitřních pravidel. Kapacita je 12 lůžek, kde byli přijímáni jak chlapci, tak i dívky, ve věku 10 –ti až 17 –ti let. Cílem je připravit klienta na odpovědnost za své chování a předcházet vážným problémům. Rovněž je metodika práce zaměřena na zvládání náročných životních situací.

6.9. ZÁKLADNÍ A STŘEDNÍ ŠKOLA

Základní a střední škola tvoří samostatné oddělení v rámci komplexu Klíčov a zajišťuje tak externí docházku klientů výchovného ústavu. Základní škola má dvě třídy (S1, S2) a střední škola, resp. odborné učiliště má rovněž dvě třídy (U1, U2). Ostatní klienti docházejí do svých škol v rámci celého území hlavního města Prahy. Pro volnočasové využití klientů je k dispozici keramická dílna. Střední škola – odborné učiliště je zaměřeno na obor kuchař – číšník, a klienti po absolvování závěrečných zkoušek obdrží závěrečné vysvědčení a výuční list. Předsedou zkušební komise byl např. odborník a pedagog Střední školy hotelnictví a gastronomie, s. r. o. v Klánovicích, PaedDr.. Václav Šmíd. U většiny klientů výchovného ústavu Klíčov se podařilo stabilizovat školní výsledky a rovněž stabilizovat vztahy v rámci školního kolektivu. Žáci a studenti, jak základní, tak i střední školy, během školního roku navštívili několik exkurzí a výletů. Co se týče počtu žáků a studentů, tak ve školním roce 2012/2013 bylo na základní škole dohromady 63 žáků, z toho 12 dívek. Na střední školu docházelo 14 studentů a externě po celé Praze dojíždělo 52 studentů.

6.10.REALIZACE OCHRANNÉ VÝCHOVY – KLÍČOV

V úvodu kapitoly zaznělo, že ochranná výchova byla realizována před 1 rokem a půl, právě v popisovaném výchovném ústavu Klíčov. Bylo by tedy na místě, aby bylo konkrétně zpracováno oddělení, kde byla ochranná výchova přímo realizována. Tímto oddělením bylo Motivační oddělení II.

6.10.1. MOTIVAČNÍ ODDĚLNÍ II.

Cílová skupina tohoto oddělení jsou tedy děti a mladiství, kteří mají nařízenou ústavní výchovu a nebo uloženou ochrannou výchovu. Jsou to chlapci ve věku 15 -ti až 18 -ti let (max. do 19 -ti let), kteří mají specifické poruchy chování. Nejčastějším důvodem umístění bývají potíže se závislostí na drogách, páchání kriminální činnosti a psychické problémy. Neméně časté jsou i problémy se školní docházkou či nefunkční rodinné zázemí. Je tedy nutné klienty znovu naučit k přijetí vlastní zodpovědnosti za činy a jednání, předejít kriminálnímu chování, pochopit podstatu vztahu mezi lidmi navzájem, ale i respektovat autority a vybudovat základní mezilidské standardy. Motivační oddělení spolupracuje taktéž s kontaktním a tréninkovým oddělením.

Podle výroční zprávy ze školního roku 2012/2013 (s. 22 – 23) je patrné, že struktura pedagogické práce se dělí na 5 částí.

1. Naplňování nové koncepce práce na oddělení:

- koncepci byl přizpůsoben i řád oddělení, který vycházel ze základů řádu výchovného ústavu,
- dodržování systému hodnocení klientů kreditován systémem, motivace pouze kladným hodnocením s důrazem na důsledné plnění povinností,
- nastavení a reálné otevření problematiky jednotlivých dětí, seznamování s realitou, možnými následky, budování důvěry ve vztazích mezi dětmi a navzájem i k pedagogickým pracovníkům,
- nabídka alternativních vzorců chování, alternativního trávení volného času, budování zodpovědnosti,
- zaměření se na drogovou problematiku.

2. Věnujeme se dětem:

- kterým byla soudně nařízena ústavní výchova,

- jejichž životní styl je za hranicí obecné společenské únosnosti,
- kteří jsou velmi málo odolní vůči negativním vlivům okolí,
- vytváříme strukturovaný prostor, jasná pravidla, odměny a sankce, jasně daný denní režim,
- týdenní plán výchovně - vzdělávací činnosti, pravidelný časový harmonogram,
- zážitky, zátěžové sportovní programy, denní povinnosti a práce, vzdělávání, relaxace, rituály, skupinová a komunitní setkávání, volný čas...

3. Práce s rodinou:

- ve většině případů nemají rodiče zájem o intenzivní spolupráci,
- nabízíme pravidelné konzultace a setkání, účast na jednotlivých programech, pomoc při řešení krizových situací, pomoc při jednání s kurátory, úřady,
- v současné době je spolupráce s rodinami omezena pouze na telefonický kontakt a velmi ojedinělé návštěvy rodičů nebo rodinných příslušníků.

4. Škola:

- jednou z hlavních priorit oddělení zůstává úspěšné dokončení studia. Děti jsou zařazeny do výuky přímo v prostorách výchovného ústavu, nebo je možná docházka do učiliště mimo prostory ústavu. O průběhu studia jsou vychovatelé průběžně informováni, nad dětmi je dozor a kontrola ze strany vychovatelů – kontrola studijních průkazů, docházkových listů atd. Studijní úspěchy nebo nedostatky vychovatelé konzultují s učiteli i s vedením školy. Studijní výsledky jsou pravidelně vyhodnocovány na poradách vychovatelů oddělení, v případě potřeby je dítě motivováno k odstranění nedostatků.

5. Výjezdy:

- program oddělení je zaměřen na zátěžové aktivity. Sportovní aktivity jsou zařazovány dle klimatických podmínek, jsou přizpůsobovány mentální a fyzické úrovni dětí. Cílem je motivovat děti k fyzickým aktivitám, naučit je vytrvalosti, smyslu pro kolektiv, dát dětem pocítit radost z úspěchu, nabídnout alternativní vzorce trávení volného času. Děti se věnují nácviku a možnostem dalšího využití horolezeckých dovedností, oddělení realizuje vodní

turistiku, z finančních důvodů dochází k částečnému omezení výjezdových aktivit mimo zařízení v Doubí u Tábora.

Bohužel největším úskalím a neúspěchem se jeví nezájem rodičů k aktivní spolupráci s výchovným ústavem. Je tedy náročnější vést klienty k jejich úspěšnému návratu a začlenění do společnosti, když jejich nejbližší kontakt omezí pouze na telefonický hovor.

Na Motivačním oddělení je pevně dán režim a pravidla pobytu. Za zmínku zcela jistě patří odpolední týdenní program, ze kterého bylo čerpáno.

Pondělí – středa

14:15 – 15:00	kontrola školy, údržba oddělení, svačina
15:00 – 18:00	osobní volno, individuální plány, odpolední program dle plánu výchovné činnosti (individuální vzhledem ke specifickým potřebám každého člena výchovné skupiny)
18:00 – 18:30	večeře
18:30 – 20:30	osobní volno, příprava do školy, individuální plány, večerní program podle plánu výchovné činnosti (individuální vzhledem ke specifickým potřebám každého člena výchovné skupiny)
20:30 – 21:00	večerní hodnocení dne
21:00 – 21:15	2. večeře
21:00 – 21:30	večerní úklidy
21:30 – 22:00	příprava na večerku
22:00	večerka

Čtvrtek

14:15 – 15:00	kontrola školy, výměna prádla, svačina
15:00 – 16:00	osobní volno
16:00 – 17:00	týdenní hodnocení
17:00 – 18:00	osobní volno
18:00 – 18:30	večeře
18:30 – 20:30	příprava do školy, individuální plány, večerní program podle plánu výchovné činnosti (individuální vzhledem ke specifickým potřebám každého člena výchovné skupiny)

20:30 – 21:00	večerní hodnocení dne
21:00 – 21:30	večerní úklidy
21:30 – 22:00	příprava na večerku
22:00	večerka

Pátek

14:15 – 15:00	kontrola školy, údržba oddělení, svačina
15:00 – 18:00	osobní odjezdy na schválené dovolenky, individuální plány, odpolední program dle plánu výchovné činnosti (individuální vzhledem ke specifickým potřebám každého člena výchovné skupiny)
18:00 – 18:30	večeře
18:30 – 22:00	osobní volno, individuální plány, večerní program podle plánu výchovné činnosti (individuální vzhledem ke specifickým potřebám každého člena výchovné skupiny)
22:00 – 22:30	příprava na večerku
22:30	večerka

Prodloužené vycházky mezi 22:00 – 24:00 schvaluje ředitel výchovného ústavu.
Prodloužená večerka do 24:00 je možná po dohodě se sloužícím vychovatelem.

Sobota

8:00 – 22:00	vycházky / fakultativní výlety
22:00 – 22:30	příprava na večerku
22:30	večerka

Prodloužené vycházky mezi 22:00 – 24:00 schvaluje ředitel výchovného ústavu.
Prodloužená večerka do 24:00 je možná po dohodě se sloužícím vychovatelem.

Odchod na vycházku před 8:00 (nejdříve v 6:00) je možný po dohodě se sloužícím vychovatelem.

Neděle

8:00 – 20:30	vycházky / fakultativní výlety
20:30 – 21:00	večerní hodnocení dne
21:00 – 21:30	večerní úklidy
21:30 – 22:00	příprava na večerku

22:00 večerka

Odchod na vycházku před 8:00 (nejdříve v 6:00) je možný po dohodě se sloužícím vychovatelem.

Za řádné splnění pravidel pobytu a programu jsou klienti hodnoceni. K tomu slouží večerní hodnocení dne. Systém hodnocení je založen na kreditech, kdy 1 kredit odpovídá 1 Kč. Kredity je možno čerpat buď formou dárkových kreditů nebo je spořit. Naspořené kredity lze za určité období převést na osobní účet klienta, ale pouze na základě písemné žádosti. Tu poté schvaluje ředitel ústavu. Pokud klient nasbírá kredity neoprávněně, budou mu odebrány zpětně.

Získání kreditů je možné za následující činnosti, které byly uvedeny v Pravidlech pobytu na Motivačním oddělení: kvalitní večerní úklid, úklid navíc, pochvala, aktivní účast na programu, samostatné vstávání, týdenní plán, kladné hodnocení ve škole, vlastní (smysluplný) program, účast na vycházce či výstavě, samostatná příprava programu, účast na skupině, vynikající úklid pokoje, brigádnická činnost, zátěžový výjezd, dodržování léčebného režimu, vítězství v soutěži úklidu, vítězství v soutěži osobní výkonnosti a řádný výkon samosprávy.

Naopak není možné získat kredity za tyto položky: pozdní nástup škola/praxe/komunita/SSH, konzumace jídla na klubovně, neúčast na programu, nedbalý úklid, dostatečná ve škole, nedodržení večerky, nedostatečná ve škole, poznámka, nevhodné chování, chybějící pomůcky a domácí úkol, neuklizeno na pokoji, pozdní návrat, vyloučení z programu, nevhodné chování a vulgarity, nerespektování léčebného režimu, nerespektování pokynů pracovníků výchovného ústavu, napomáhání při útěku, kouření mimo vyhrazený prostor a porušení Patera.

Základním pilířem všech oddělení na Klíčově, a tedy i na Motivačním oddělení, je tzv. klíčovské Patero. To se týká pobytu bez drog a alkoholu, pravidelné docházky do školy či na pracoviště, nepáchání trestné činnosti, pobytu bez jakékoliv agrese a pobytu bez útěku ze zařízení.

Na Motivačním oddělení existuje samospráva, jenž je složena ze dvou funkcí, a to „šerifa“ a jeho zástupce. Pravomoce samosprávy jsou především aktivní zapojení se do provozních záležitostí a pozitivní ovlivnění chodu oddělení. Samospráva nesmí porušit

klíčovské Patero a musí si plnit svoje povinnosti, jinak je vedoucím oddělení odvolána. Mezi povinnosti patří kontrola, organizování a zabezpečení pořádku na oddělení. Dále svolává členy skupiny na jednotlivé denní programy a je podle potřeby k dispozici pracovníkům výchovného ústavu. Výhodou samosprávy je možnost získat prodlouženou večeři, povolenou na základě domluvy s vychovatelem. Taktéž může navrhnout prodlouženou vycházku a navíc dostane kreditní hodnocení s odměnovým kuponem. Co se týče voleb, tak ty se konají ve čtvrtek při hodnotící komunitě. Samosprávu volí pouze členové skupiny motivačního oddělení a zvolená samospráva může svou funkci odmítnout.

6.10.2. ODDĚLENÍ OCHRANNÉ VÝCHOVY

Jelikož ochranná výchova byla realizována v rámci Motivačního oddělení, tak i pravidla a denní režim byl víceméně totožný s Oddělením ochranné výchovy. Podle vyjádření Mgr. Jana Cibulky, který měl a i v současné době má oddělení motivace na starosti, byl jediný a podstatný rozdíl mezi klienty s nařízenou ústavní výchovou a uloženou ochrannou výchovou ten, že tito klienti měli přísnější režim v době osobního volna a byli výrazněji omezení ve vycházkách. Ostatní program byl prakticky totožný s celou skupinou klientů Motivačního oddělení. Obecně lze říci, že ten komu je uložena ochranná výchova, je integrován do skupiny klientů, kteří mají nařízenou ústavní výchovu, ale jsou omezení na svobodě. Tím, že na oddělení probíhají individuální pohovory, intervence a terapie, tak se lze každému svěřenci podrobně věnovat podle jeho potřeb.

Pro srovnání denního režimu Motivačního oddělení (viz výše) a denního režimu Oddělení ochranné výchovy, bylo tedy čerpáno z Pravidel pobytu oddělení ochranné výchovy.

Všední dny

14:15 – 15:00	osobní volno
15:00 – 15:30	svačina
15:30 – 17:45	odpolední programy
17:45 – 18:00	příprava na večeři
18:00 – 18:30	večeře
18:30 – 19:30	volnočasové aktivity, zájmové kroužky

19:30 – 20:30	příprava do školy, individuální pohovory, osobní volno
20:30 – 21:00	večerní komunita
21:00 – 21:15	2. večeře
21:15 – 21:45	úklidy
21:45 – 22:00	osobní hygiena, příprava na večerku
22:00	večerka – noční klid

Doplňky k dennímu režimu

Úterý	18:30 – 20:00	skupina
Středa	18:30 – 20:00	skupina
Čtvrtek	15:00 – 16:30	výměna prádla
	16:30 – 18:00	hodnotící skupina
Pátek	14:00 – 16:30	generální úklid
	22:00 – 24:00	prodloužená večerka
Neděle	dopoledne návštěvy (pouze rodinní příslušníci dle dohody).	

Rovněž platilo pět základních podmínek, a to: nebudu mít absenci ve škole/na praxi/ na pracovišti a nebudu porušovat jejich řády, nebudu páchat trestnou činnost, nebudu agresivní, nebudu zneužívat OPL (nepravidelné testování dle potřeby, odmítnutí testu = automaticky pozitivní test) a nebudu utíkat se zařízení (souhrn max. 2 hodin za týden). Pokud dítě či mladistvý porušil některé pravidlo, nastala pro něj sankce. Nejčastější přestupky proti řádu oddělení byl útěk či vzdálení z prostoru výchovného ústavu K líčov, neúčast na programech, nedodržování denního řádu, agresivita a nerespektování pokynů pracovníků výchovného ústavu. Opatření, která k sankcím platí, může být některá z těchto možností, jako např. program navíc, úklid mimo pořadí, neprodloužení večerky nebo vyloučení z odměnových akcí. Naproti tomu dodržování pravidel a řádu vedlo k odměnám, které mohli klienti získat. Jednalo se o mimořádné výchovné opatření, prominutí předchozího opatření, prodloužení večerky/dovolenky/vycházky, odměnová akce, uvolnění z programu a nebo věcná odměna.

Oddělení ochranné výchovy mělo taktéž jako Motivační oddělení samosprávu se stejnými pravomocemi. Malou změnou v povinnostech samosprávy byla starost o dodržování večerky a možnost účastnit se porady vychovatelů v části věnované hodnocení dětí. Co se týkalo pravomoci samosprávy, tak ta směla odejmout odměnovou

akci (nad rámec ústavu) či odejmout atraktivní činnost. Mohla naopak navrhnout udělení či odebrání kreditů. Mohla rovněž přidělit úkol navíc.

Veškeré změny řádu byly možné pouze se souhlasem ředitele výchovného ústavu.

6.11.KONTAKTNÍ ODDĚLENÍ – 1. V ČESKÉ REPUBLICE

Kontaktní oddělení je primárně určeno dětem a mládeži, jenž mají nařízenou ústavní výchovu. Nicméně tato klientela má rodinné zázemí, čili pobyt ve výchovném ústavu není nutný. Jedná se tedy o děti, které mají kde bydlet, řádně dochází do školy či zaměstnání a dlouhodobě zvládají ambulantní docházení na Kontaktního oddělení. Dá se říci, že toto oddělení funguje na principu nízkoprahového programu, jehož cílem je pomoci dětem a mladistvým v jejich obtížné životní situaci. Aktivita jsou zaměřené především na začlenění do společnosti, rozvoji sociálních kompetencí, předcházení kriminálního chování, pravidelnému plnění školní docházky a návyku na pracovní činnosti. Pracovníci Kontaktního oddělení jsou vysokoškolsky vzdělaní lidé, jenž mají několikaletou praxi s dětmi a průběžně absolvují další speciální kurzy. Proto je každému klientovi věnována individuální péče. Ta rovněž spočívá ve velmi úzkém kontaktu dítěte s vychovatelem, a to třikrát týdně se musí kontaktovat přes bezplatnou linku, Facebook a nebo Skype. Dítě je také v pravidelném kontaktu s kurátorem. Neméně důležitá je aktivní spolupráce rodičů a vychovatelů výchovného ústavu. Podle výroční zprávy ze školního roku 2012/2013 uvádí úspěch, že se jedná o jedinečné oddělení v České republice. Potěšující je i ocenění v rámci projektu Čí je dítě? jako příklad dobré praxe.

7. ROLE STÁTNÍHO ZÁSTUPCE

V předchozích kapitolách byly řešeny téměř všechny nejdůležitější oblasti, které se vztahují k ochranné výchově. Nicméně druhý pohled, a to pohled od zákona a jeho dozorování, dosud nebylo uvedeno. Je tedy na místě, aby byla objasněna a přiblížena role státního zástupce vzhledem ke školským zařízením.

7.1. ROLE STÁTNÍHO ZÁSTUPCE PODLE ZÁKONA

Nejprve je ale třeba si připomenout, jak vidí práva a povinnosti státního zástupce zákon č. 109/2002 Sb. ze dne 5. února 2002 o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

§ 39 popisuje dozor státního zastupitelství nad dodržováním právních předpisů při výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy v zařízeních, v jehož obvodu se zařízení nacházejí, a to následujícím výčtem. Rovněž je zařízení povinno příkazy státního zástupce bez odkladu provést.

Při výkonu dozoru je státní zástupce oprávněn:

- „vstupovat v kteroukoliv dobu do zařízení,
- nahlížet do povinné dokumentace vedené zařízením,
- hovořit s dětmi bez přítomnosti jiných osob,
- žádat od zaměstnanců zařízení a dalších osob podílejících se na péči o děti potřebná vysvětlení,
- podávat soudu návrh na zrušení nařízené ústavní výchovy nebo uložené ochranné výchovy, popř. podávat návrh na uložení ochranné výchovy dětem umístěným v zařízení na základě nařízené ústavní výchovy,
- prověřovat, zda rozhodnutí a postupy ředitele zařízení odpovídají zákonům a jiným právním předpisům,
- vydávat příkazy k přijetí opatření vedoucích k odstranění stavu odporujícího právním předpisům,
- nařídit, aby dítě, které je v zařízení nezákonně, bylo po oznámení orgánu sociálně-právní ochrany dětí bezodkladně propuštěno.“

7.2. ROLE STÁTNÍHO ZÁSTUPCE VZHLEDEM KE ŠKOLSKÝM ZAŘÍZENÍM

Jiří Pilař ve svém článku Právní vymezení a systém ústavní péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné péče ³⁰ uvádí, že: *„Působnost státních zastupitelství byla (Zákonem č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně dalších zákonů a § 29 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních, ...) rozšířena o dozor nad dodržováním právních předpisů v místech, kde se vykonává vazba, trest odnětí svobody, ochranné léčení, ochranná nebo ústavní výchova, a v jiných místech, kde je podle zákonného oprávnění omezována osobní svoboda. Po nabytí účinnosti zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, je státní zastupitelství oprávněno podat návrh na zahájení řízení o uložení opatření dítěti mladšímu než 15 let, které se dopustilo činu jinak trestného. Státní zastupitelství je oprávněno vstoupit do zahájeného řízení i ve věcech určení, zda je třeba souhlasu rodičů dítěte k jeho osvojení, uložení výchovného opatření podle zákona o rodině, nařízení ústavní výchovy a prodloužení ústavní výchovy, pozastavení, omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti. U všech státních zastupitelství byly zřízeny samostatné specializace ve věcech dětí a mládeže, ve věcech trestních, ve věcech protiprávních činů a netrestné činy spáchané na mládeži na úseku netrestním, na sociálně - právní ochranu dětí v řízení občanskosoudním ve věcech dětí mladších 15 let a trestně neodpovědných mladistvých podle zvláštního zákona.“*

Zajímavý je i pohled JUDr. Lumíra Crhy, který se problematikou státních zástupců nad dodržováním právních předpisů ve školských zařízeních zabýval ve svém článku. ³¹ V němž dělí své myšlenky na tři bloky, a to na dozor státních zástupců, na vztah dozoru k dalším kontrolním mechanismům, a na zařízení nepodléhajícím dozoru státních zástupců, i když by se tak zprvu mohlo jevit.

7.2.1. DOZOR STÁTNÍCH ZÁSTUPCŮ

„Státní zastupitelství má působnost trestní i netrestní. Mezi netrestní působnosti státního zastupitelství náleží mimo jiné oprávnění příslušných okresních státních

---

³⁰ Pilař, J.: Vybraná témata vychovatelské praxe, 2012, s. 116

³¹ Crha, L.: časopis Státní zastupitelství, 04/2010, s. 26 - 29

zastupitelství vykonávat dozor nad dodržováním právních předpisů při výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve shora uvedených čtyřech typech zařízení. “

„Úkolem pověřeného státního zástupce bylo zabývat se pouze zákonností, tedy zda jsou v zařízeních dodržovány předpisy upravující výkon ústavní či ochranné výchovy. Nebylo tedy jeho úkolem posuzovat vhodnost či účelnost opatření zaměstnanců školských zařízení ani úkony a akty, které se k samotnému výkonu uvedených výchov váží jen volně, neboť jsou povahy organizační, řídicí nebo hospodářské. “

7.2.2. VZTAH DOZORU K DALŠÍM KONTROLNÍM MECHANISMŮM

„Dozor státního zastupitelství není kontrolním mechanismem jediným. Podle § 35 ZVÚOV provádí kontrolu nad dodržováním ustanovení tohoto zákona Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. “

„Podle následujícího odst. 7 téhož ustanovení vykonává v těchto zařízeních svou působnost i Česká školní inspekce, viz blíže zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). “

„Svou působnost může proti předmětným školským zařízením uplatnit i Veřejný ochránce práv podle §1 zákona č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv. “

„Dodržování práv dětí v těchto zařízeních sleduje rovněž orgán sociálně - právní ochrany dětí podle § 29 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní ochraně dětí, avšak jen ve vztahu ke konkrétnímu dítěti. “

„Všechny tyto orgány sledují též stav dodržování zákona v zařízeních. Na rozdíl od státního zastupitelství však sledují ostatní kontrolní orgány i jiná hlediska, jako např. věci organizační, řídicí, hospodářské či odborně pedagogické. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy představuje kontrolu interní. Dozor vykonávaný státními zastupitelstvími je zcela samostatnou působností vykonávanou nezávisle na všech ostatních kontrolních mechanismech. Další kontrolní mechanismy nemohou působnost státního zastupitelství nahradit. “

„To, že se státní zastupitelství zabývá při výkonu dozoru výlučně otázkami dodržování právních předpisů a ničím jiným, má ještě jeden závažný důsledek. Většina státních zástupců důvěrně ovládá výkon dozoru v trestním řízení. On je to také „dozor“. Oba

dozory jsou ovšem dosti odlišné. Školské zařízení nikdy nemůže být takovým partnerem státního zastupitelství, jakým je mu v trestním řízení policie. Úkoly školského zařízení jsou vždy odlišné od úkolů státního zastupitelství a v konkrétních věcech nesměřují k témuž cíli, neboť státnímu zastupitelství nepřísluší přímo se podílet na samotné realizaci ústavní či ochranné výchovy. Státní zastupitelství nikdy nemůže posuzovat, zda školské zařízení postupuje dostatečně účelně k zamýšlenému pedagogickému cíli. Státní zástupci proto mohou ke školským zařízením přistupovat pouze jako ke kontrolovaným subjektům a nesmějí se nechat vtahovat do jejich problémů organizačních, materiálních, personálních či odborně pedagogických, když k řešení těchto otázek navíc zpravidla nejsou ani odborně vybaveni. I tím se jejich dozor nad detencí liší od dozoru v trestním řízení, na které jsou v době studia, v době čekatelství i v době samotného výkonu funkce soustavně připravováni. Znalost trestního zákoníku i trestního řádu se u státních zástupců prostě předpokládá, na rozdíl od znalostí jiných, zejména pedagogických.“

„Oproti ostatním kontrolním mechanismům je tedy dozor státního zastupitelství jakousi „zlou“ kontrolou, která se zabývá jen právními předpisy a nikoliv křehkými dušemi dětí a těžkými provozními problémy školského zařízení. Je to prostě tak. Státní zástupce zde plní zákonem jasně vymezenou roli a musí odolat pokoušení plnit v dobrém úmyslu úkoly, které mu svěřeny nejsou.“

7.2.3. ZAŘÍZENÍ NEPODLÉHAJÍCÍ DOZORU STÁTNÍCH ZÁSTUPCŮ

„Je třeba zdůraznit, že dozoru pověřených státních zástupců nepodléhají všechna tato kolektivní zařízení, v nichž pobývají děti. V těchto dalších zařízeních není vykonávána ani ústavní ani ochranná výchova, ačkoliv jejich běžný provoz a působení na dítě může být takové ochranné nebo ústavní výchově velmi podobné.“

„Jedná se především o střediska výchovné péče, a dále i o shora uvedené diagnostické ústavy, pokud je v nich poskytována preventivně výchova péče podle § 22 citovaného zákona. Děti jsou zde umístěny na žádost zákonných zástupců. Zletilí klienti (nebo děti starší 15 let u ambulantní péče) pak na základě vlastní žádosti. Pobyt je na smluvním základě a za úplatu.“

„Pověřený státní zástupce dále nesmí věnovat svou pozornost ani zařízením pro děti potřebujícím okamžitou pomoc podle § 42 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně - právní

ochrany dětí, ve znění pozdějších předpisů (Robinson, Klokánek, Delfínek, různá dětská centra, apod.). “

„Pověření státní zástupci tedy pokrývají svým dozorem pouze část zařízení, v nichž jsou drženy děti, a tento dozor se týká jen posuzování zákonnosti, a to sice jen v té oblasti, která se přímo vztahuje k výkonu ochranné či ústavní výchovy. “

7.3. ROZHOVORY SE STÁTNÍMI ZÁSTUPKYNĚMI

Je žádoucí přiblížit a konkrétně nastínit, jak vypadá denní práce státních zástupců, kteří se věnují problematické mládeži a snaží se jí pomoci z tzv. bludného kruhu svého okolí či rodiny. Pro dva různé pohledy a zaměření, byly vybrány dvě státní zástupkyně s různým zaměřením. Byla použita metoda narativní analýzy/rozhovoru, tzv. metoda vytváření trsů.³²

7.3.1. ROZHOVOR S MGR. MILUŠÍ KRÁLOVOU, OSZ, PRAHA 5

První státní zástupkyně, která se stala předmětem zkoumání i rozhovoru, byla Mgr. Miluše Králová, jenž přes 7 let pracuje intenzivně s dětmi a mládeží cizí národnosti, na Obvodním státním zastupitelství pro Prahu 5. Mgr. Králová velice úzce spolupracuje se zařízení pro cizince, na Praze 5, v Radlicích. Její zaměstnání je nesmírně zajímavé, jelikož se setkává s různými národnostmi, kulturami, náboženským vyznáním, a to u lidí velice mladých, kteří přicestují různým způsobem do České republiky. Tím, že je toto zařízení spádové pro celé území České republiky, tak její práce je opravdu rozmanitá. Za svoji praxi se setkala s mnohými dětmi a mladistvými, kteří v ní zanechali hlubokou vzpomínku. Rozhovor vznikl 5. března 2014 v kanceláři Mgr. Králové na Obvodním státním zastupitelství pro Prahu 5.

Jak dlouho se zabýváte problematickou mládeží?

„Převzala jsem agendu v roce 2007, tzn. 7. rokem. Zabývám se činností mladistvých a trestní činností páchaných na mladistvých. V oblasti netrestných činů se zabývám dozorem nad místy, kde se vykonává ochranná výchova a ústavní výchova. Ještě dozoruji přípravné řízení nezletilců, ve věcech páchaní činů jinak trestných. Poté, co je mi předložen spis od Policie České republiky se závěrečnou zprávou, tak podávám návrh podle ustanovení § 90, odstavce 1, zákona o soudnictví ve věcech mládeže. A

---

³² Miovský, M.: Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu, 2006, s. 241

v netrestné agendě využívám návrhového a vstupového oprávnění státního zástupce podle ustanovení podle § 35, odstavce 1, OSŘ. “

S jakými zařízeními úzce spolupracujete?

„Rozhodně je to Policie České republiky, Odbor sociálně - právní ochrany dětí, výchovné zařízení pro děti cizince na Praze 5, rovněž s obvodním soudem (i když to není úplně forma spolupráce, jelikož je soud rozhodujícím prvkem). Dá se říci, že spolupracuji i se školami, pokud si vyžádají zprávy ze školských zařízení. Dále s Probační a mediační službou, s pobočkou Na Míčankách 1497/2a na Praze 10. V případě mladistvého ukládám výchovné opatření ještě před projednáním věci u soudu. Např. bude-li mladistvý vykonávat obecně prospěšnou činnost, tak je zařazen do nízkoprahového zařízení, např. dům dětí a mládeže, kde se mohu dotazovat, zda práci vykonal, v jakém časovém sledu, jakým způsobem, apod. Ale obracím se spíše na Probační a mediační službu, je to jednodušší. “

Kdy a za jakých podmínek vzniklo zařízení pro děti cizinců?

„Celý název zní: „Zařízení pro děti – cizince, diagnostický ústav, dětský domov se školou, výchovný ústav, středisko výchovné péče, základní a praktická škola, Radlická 30, Praha 5. “ Je určen pro děti od 3 do 18 -ti let.

Ústav byl založen v roce 2004, jelikož nebylo zařízení, které by se specializovalo na děti cizinců. Po celou dobu byla ve vedení instituce paní Mgr. Hučková, která je nyní ředitelkou. Je to osobnost, která má letité zkušenosti a v oboru se velmi vyzná. “

Z jakých nejčastějších důvodů se do výchovného zařízení na Praze 5 děti či mladiství dostanou?

„Nejčastějším důvodem je asi problematické chování dětí cizinců (což je i podmínkou). V současné době za cizince považujeme i Slováky, které jsme dříve integrovali mezi české děti. Pak jde o situace, kdy sem dítě přicestuje bez rodiny. Obvykle rodina ušetří na to, aby dítě mělo lepší podmínky pro život. Nejčastěji dítě přiletí na letiště Václava Havla, kde se ho ujme cizinecká policie a následně putuje do tohoto zařízení, jelikož je nezletilý. “

Kolik dětí či mladistvých za rok projdou tímto výchovným zařízením?

„Je to nárazové a počet se mění.

Např. v roce 2012 se řešilo hromadné umístění Afgánců. Nelegálně je přivezl kamion, který odstavila cizinecká policie za hranicemi. Evidentně starší členové skupiny byli vřazeni do utečeneckého tábora. Mladší 18 let byli umístěni do zařízení pro děti cizinců na Prahu 5. Nicméně problém byl v tom, že mnozí z nich se vydávali za mladší 18 let, ačkoliv měli prošedivělé vlasy a bylo jasné, že jsou již nějakou dobu plnoletí. Tím, ale že uvedli věk narození k 1.1. daného roku, aby jim to vyšlo na 17 let, tak se bez dokladů nedal jejich věk objasnit. V takovém případě pak dojde na osifikační zkoušku. Jednalo se o skupinu asi 10 Afgánců. Tím, že kapacita zařízení je 18 lidí, tak došlo k situaci, kdy byl, tzv. „nad stav“. Doba, než se dokáže, že uprchlíkovi je více, jak 18 let je poměrně dlouhá, a to až 3 měsíce.

Nebo se např. rok nic neděje a pak třeba přijedou děti z Konga. Jsou to ale jednotlivci. Jak jsem říkala, převažují děti, co mají výchovné problémy.“

Která národnost je v zařízení pro cizince nejvíce zastoupena?

„Nyní je v zařízení nejvíce Vietnamců, Romů z Rumunska a Slováků, u nichž rodiče nezvládají jejich chování. Rovněž by v zařízení neměl být nikdo ze sociálních důvodů, což se ani nesmí. Sociální podmínky nejsou důvodem k umístění dítěte do domova pro cizince.“

Jaká je průměrná délka pobytu?

„To se jednoznačně nedá říci.

Zásadní problémem je velká útěkovost. Smyslem ústavní výchovy je, aby dítě, které je do ní umístěno, aby bylo, co nejdříve vráceno zpět do rodiny. Proto jsou všichni tlačeni k tomu, aby tam dítě nebylo zbytečně. Velice se osvědčují tzv. propustky. Pokud rodina dobře funguje, dítě je vráceno zpět do rodiny.

Pokud dítě neuteče, tak je v ústavu od doby umístění, kdy obvykle projde povinnou školní docházkou, až do 18 -ti let, kdy je zletilé. Poté buď studuje dál a je umístěno na studijním oddělení na Praze 4, ale to nebývá pravidlem, řádově se jedná 2 až 3 lidi. Pobyt je zcela dobrovolný. Jinak v 18 -ti letech odejdou.

Zpravidla jsou v ústavu 2 roky. Ale někteří také 4 roky.

Nebo také dojde ke sloučení s rodinou, když se o dítě někdo z rodiny přihlásí. Nebo je také možnost, že se vyřeší problémy s chováním, a je tedy propuštěno na propustku. Pokud se situace osvědčí, pak je svěřeno zpět do rodiny.

Jsou i případy, kdy jsou děti přerazeni do jiného zařízení. Tudiž dozor koná jiný státní zástupce a o umístění rozhoduje soud. “

Kolik případů Vám prošlo za ta léta rukama?

„To bych tipovala. Záleží, jaké se přezkoumávají spisy, záleží tedy na které hromádce jsou → zda-li na útěku, přerazeni do jiného zařízení nebo byli propuštěni. V zařízení na Praze 5 je vždycky plný stav. Ale je pravdou, že někdy je tam fyzicky třeba jen 5 lidí.

Je to 7 let, čili je toho opravdu hodně. “

Které činy/provinění mladistvých byla nejzávažnější?

„Každý rok je tam jedna ochranná výchova. To jsou zpravidla loupeže a krádeže. Z ústavní výchovy, když nespáchají trestný čin, tak je to zcela určitě záškoláctví a pak drogy a alkohol. Velký problém u chovanců je naprosté nerespektování jakýkoliv autorit.

U Vietnamců je to také vzpouzení se stylu rodiny. Např. jedna dívka rázně bojkotovala to, že musí po škole až do večera a o víkendu prodávat v obchůdku. Tím, že viděla, jak to chodí v jiných rodinách, tak přestala respektovat své rodiče.

Násilná trestná činnost u cizinců není. “

Jaké máte práva a naopak povinnosti ve vztahu ke školským zařízením?

„Já mám právo nahlížet a kontrolovat osobní spisy/dokumentaci dětí, které jsou tam umístěné. Pak mám právo nahlížet do vnitřního řádu zařízení, účastnit se výuky, přistupovat do všech prostor, kde mohou být děti. Dále mám právo vést pohovor se zaměstnanci i dětmi, seznamovat se s diagnostikou dítěte. Mohu přijít kdykoliv do zařízení, jak na pravidelnou, tak i mimořádnou prověrku a mám právo žádat vysvětlení od ředitelky i pracovníků zařízení ke konkrétním záležitostem. Jako povinnost mám vykonávat pravidelné prověrky, které jsou 1 krát za 3 měsíce. Já se ohlašuji dopředu, zhruba jeden týden dopředu, aby byla přítomna paní ředitelka. “

Jak dlouhou dobu trvá jedna prověrka?

„Prověrka je dlouhá zhruba na jedno dopoledne, např. od 9:00 do 13:00.

Problém je vedení rozhovoru s dětmi, poněvadž jim nerozumím. Není možné ke každé prověrce volat několik tlumočnicků, podle národnosti dětí (angličtina, rumunština, africké jazyky, aj.). Tlačí nás (státní zástupce), abychom se děti ptali na pobyt v ústavu, ale jazyková bariéra je problém. Je to opravdu komplikované. O to víc studuji osobní dokumentaci a sleduji jednotlivé fáze pobytu (adaptační od 2. týdne, stabilizační od 3. do 4. týdne, podpůrnou od 5. do 6. týdne a výstupní 6. do 8. týdne pobytu). Poté se děti zpravidla přemístí do jiného zařízení a nebo jsou propuštěny do rodiny.

Každé dítě je seznámeno s právy a povinnostmi, a také projde základním lékařským vyšetřením a psychologickým testem. Je to z důvodu, aby bylo jasné, jak s dítětem dál pracovat. Specialitou je, že tato práva a povinnosti jim musí být přetlumočeny do mateřského jazyka a nebo jazyka, kterému dítě rozumí.

V zařízení jsou chovanci → příslušníci různých národů, a tedy i různých náboženských vyznání. Jedna prověrka, byla zaměřena na to, zda jsou respektována práva na svobodu vyznání. Bylo kontrolováno, zda může mít dítě na pokoji náboženské symboly, zda se na základě žádosti účastní náboženských rituálů či obřadů. Vyčlení se jeden pracovník či pedagog a ten děti může doprovázet do nejbližšího kostela či mešity.

V průběhu 7 let jsem měla jen jednu mimořádnou prověrku, a to v důsledku smrtelného úrazu dítěte. Vyžádala jsem si trestní spis a veškerou osobní dokumentaci. Jednalo se o situaci, kdy dítě bylo na útěku, resp. slézalo po prostěradle z 2. patra dolů a látka se přetrhla. Dítě spadlo a nebylo mu bohužel pomoci. “

Se kterými skupinami cizinců jsou největší potíže a naopak které skupiny cizinců jsou nejméně problematické?

„To se nedá říci.

Do zařízení jsou umístěny děti, které jsou vždycky problematické. Není to tedy o národnosti. Je tam jiný problém, např. děti z Konga či z jiných rozvojových zemí nemají základní hygienické návyky, což např. u 16 -ti letého chlapce je velký problém, který může narušovat chod ústavu. Dále jsou problémy s drogami, především u romské komunity. Naproti tomu zmínění Afgánci byli velice spokojeni. Až na to, že s nimi bylo zacházeno jako s nezletilci, i když už zletilí byli, ale to byl jejich problém, že se vydávali za mnohem mladší. “

Do jakých typů zařízení se děti cizinců dostávají a na základě jakého rozhodnutí?

„Je to pouze toto jedno zařízení, které platí pro celé území České republiky. Dříve existovalo zařízení na Příbramsku, Permon, ale to bylo bohužel zrušeno. Nicméně novela zákona směřuje k tomu, aby děti šly i do jiných zařízení. Ale to v současné době není možné, jelikož jazyková bariéra je opravdu veliká a byl by to problém jak pro děti, tak i pro personál.“

Je těmto osobám poskytován azyl?

„Ano, mladiství žádají o azyl, ale je jich poměrně málo. Tím, že to nespadá do mé kompetence, tak se o to více nezajímám. Nicméně zpravidla bývají ve spojení s rodinou, čili časem odjíždějí zpět k rodině. Uprchlíci berou Českou republiku jako přestupnou stanici, ne jako cílovou.“

Za jak dlouho dobu může dítě či mladistvý získat trvalý pobyt na území České republiky?

„Chovanci mají trvalý pobyt v ústavu. Jedná se o ty, kteří nemají nikoho z rodiny na našem území, to jsou běženci. Jinak bývá trvalý pobyt tam, kde jsou zapsáni rodiče. Pokud zde zůstanou do 18 –ti let, obvykle už mají azyl a zůstávají tady.“

Jsou časté a obvyklé útěky těchto dětí?

„Hodně časté a opakované. Útěky jsou i dlouhodobé. Měla jsem i chovance, který byl rok na útěku. Půl roku je běžná doba. Pak když jsou na předběžném opatření, policie je chytne, tak se musí znovu prodlužovat. O prodloužení žádá odbor sociálně - právní ochrany dětí. Soud neposílá vyrozumění přímo do zařízení, ale právě na OSPOD. Čili může dojít i k lhůtě prodloužení. Bohužel se dá říci, že zařízení je tak trochu mimo soudní proces, i když o dítěti ví nejvíce.“

V jak častém kontaktu jsou děti se svými rodiči nebo zákonnými zástupci?

„Děti jsou především v telefonickém kontaktu. Dítě může používat mobilní telefon každý den od 13:00 do 14:00 a od 18:30 a do 19:30, rovněž rodina může telefonovat dítěti na telefon vychovatele v tyto stejné hodiny. S tím, že do zahraničí smějí děti telefonovat 2 minuty v úterý nebo ve čtvrtek, ve stejném čase, a to z telefonu vychovatele.“

Jak se vyrovnáváte s jazykovou bariérou, popř. jakým způsobem je zajištěno tlumočení?

„Těžce.“

Pokud bych na tom skutečně trvala, tak lze zajistit tlumočníka z angličtiny, když bych se chtěla účastnit pedagogické rady. Ovšem týká se to dětí starších, které umí alespoň částečně anglicky. Přiznám se ale, že jsem to zatím nezkoušela.

Vzpomínám si, jak k nám přišel na návštěvu bývalý chovanec a mluvil poté už „lámáně“ česky. Obvykle jsou ale děti na cestu připravené, jsou jazykově vybavené.“

V jakých případech a jak často je prováděna osifikace kostí či psychologické testy?

„Dělá se to ve zcela výjimečných případech, např. u Afgánců, když měli všichni pochybnosti o jejich věku. Měli šedivé vlasy a u dvou se prokázalo, že jsou starší 18 -ti let, byla jim tedy zrušena ústavní výchova. A jeden Afgánec uprchnul, čili to bylo již bezpředmětné.

Jde o finanční zatížení resortů. Kdyby to bylo naopak, a byli by umístěni nejprve do uprchlického tábora a pak je přemístili do zařízení školského, tak by náklady platilo Ministerstvo vnitra a ne Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Řádově jsou to tisíce korun a je to zdoluhavý proces. Navíc to není úplně 100 %, ale jedná se o zatím nejpřesnější měření.

Pamatuji si, že došlo i k navrácení do ústavu, u uprchlíka, který si vymyslel datum narození, ale podle lhůty běží ještě celý rok zletilosti, takže byl zpětně vrácen, i když mu bylo ve skutečnosti více.“

Páchají tito klienti trestnou činnost?

„Ne, nepáchají. Pokud jsou ale na útěku, pak se nejčastěji jedná o kapesní krádeže a krádeže v obchodě.“

Jaké % dětí mají na území České republiky zákonného zástupce?

„Je to zhruba polovina dětí. Častým případem bývají uprchlíci ze Slovenska, kteří se pak ale vrací.“

Setkala jste se s ochrannou výchovou a jakým způsobem byla řešena/realizována?

„Ano, setkala.

Ochranná výchova byla stanovena v trestním řízení za krádeže. Jednalo se o dívku ze Slovenska. Dostala nepodmíněný trest odnětí svobody, ale byla prezidentem později amnestována. Byla tehdy jediná. Její chování se výrazně zlepšilo a neměla tudíž

mimořádné opatření v rámci ochranné výchovy. Obvykle bývají ochranné výchovy integrovány do výchovných skupin ústavní výchovy. Dalo se to zvládnout. “

Jak moc ovlivňuje změna zákona výkon vaší práce?

„Já jsem zaznamenala jednu změnu, a to při prověrkách. Zákonodárci nepamatovali na praxi. Problém je ten, že do konce roku 2013 soud rozhodoval o ústavní výchově, ale nespécifikoval ústav, do které má být dítě umístěno. Po 1.1.2014 vznikla tedy situace, že pokračují ústavní výchovy, ale nikde nebylo zařízení konkretizováno. Kam tedy umístit dítě podle novely zákona? Rozhodne o tom soud a nebo v pokračujícím řízení rozhodne ředitel zařízení? V rámci praxe bylo rozhodnuto, že v „běžících“ případech rozhodne ředitel ústavu a pokud jde o „nové“ případy, pak je to v kompetenci soudu. “

S jakými netypickými problémy jste se za svou praxi setkala?

„Vzpomínám si na rok 2012 a již zmíněné Afgánce. U nich byl velký problém zdravotní stav. Měli mnoho přenosných nemocí a zjistil se u nich mimo jiné svrab. V ohrožení byl tedy mimo jiné i personál. Což jsou situace nepříjemné. Navíc oni se vydávali za nezletilé, ale byli již zletilí, čili se jim přístup pracovníků příliš nelíbil. Bohužel měli smůlu.

Rovněž si pamatuji na dvě situace, které jsme řešili s panem ombudsmanem.

První střet byl ohledně kamerového systému na chodbách v zařízení cizinců na Praze 5, kdy tedy později musely být kamery vypnuty.

A druhým střetem bylo zdůvodňování přemístění chovanců do jiného zařízení. Pan ombudsman chtěl mít v rozhodnutí i osobní diagnózu dítěte, což z mého pohledu bylo nesprávné. Spis, který projde rukama několika lidí, nepovažuji za ideální. S diagnózou by mělo být nakládáno jako s lékařským tajemstvím. Problém jsme nakonec vyřešili tak, že jsme zvolili „květnatější“ a obsáhlejší věty.

Velký problém jsme řešili v červnu roku 2013, kdy bylo zrušeno zařízení Permon. Všichni tamější chovanci, byli přemístěni do Prahy, nicméně kapacita zařízení byla značně převýšena. Dodnes se situace úplně nevyřešila. Bylo by nejspíše vhodné, aby vzniklo ještě další zařízení, kam by se děti cizinců mohly umísťovat. “

7.3.2. ROZHOVOR S MGR. MIRIAM AKRIMI, OSZ, PRAHA 9

Druhou státní zástupkyní, která se vyjádřila k problematice mladistvých, byla léty zocelená a zkušená státní zástupkyně Mgr. Miriam Akrimi, která přes 20 let svého života pracuje s problematickými dětmi a mládeží. Celá léta spadá pod Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 9, které nově sídlí na Praze 10, Na Míčankách. Mgr. Akrimi dlouhodobě spolupracuje s výchovným ústavem Klíčov, který spádově patří též na Prahu 9, a proto se i rozhovor převážně zabýval problematikou směřující k tomuto výchovnému ústavu. Rozhovor vznikl 6. března 2014 v kanceláři Mgr. Akrimi na Obvodním státním zastupitelství pro Prahu 9.

Jak dlouho se zabýváte problematikou mládeží?

„Problematickou mládeží se zabývám přes 20 let. Zabývám se nezletilými i mladistvými v trestní oblasti, pode mě spadá odbor sociálně - právní ochrany dětí. Dozoruji taktéž místa, kde se vykonává ústavní výchova a ochranná výchova. Celých 20 let pracuji pro Obvodní státní zastupitelství Prahy 9.“

S jakými zařízeními úzce spolupracujete?

„Úzce spolupracuji se dvěma dětskými domovy, a to na Praze 9 v Klánovicích a Dolních Počernicích. Rovněž spolupracuji s výchovným ústavem na Klíčově, což je na Praze 9, na Proseku. Spolupracuji také s Policií České republiky a s jednotlivými úřady městských částí, zejména OPD, kurátory a samozřejmě s Probační a mediační službou, kterou máme přímo tady v areálu Na Míčankách.“

Z jakých nejčastějších důvodů se do Klíčova děti či mladiství dostanou?

„Jsou to především výchovné problémy, problematika drog a alkoholu. Často páchají trestné činy, zejména loupeže a násilnou trestnou činnost, jedná se tedy o skutkové podstaty, závažnější formy.“

Kolik případů Vám prošlo za ta léta rukama?

„Za ty roky jsou to až tisíce. Jelikož je Praha 9 obrovská spádová oblast, která se ještě stále rozšiřuje, tak máme nejvíce případů v celé Praze. Měli jsme nejvíce podaných návrhů u nezletilců.“

Které činy/provinění mladistvých byla nejzávažnější?

„U mě jsou nejzávažnější loupeže (sazba 2 – 10 let), těžké újmy na zdraví a vydírání podle 2. odstavce (sazba 2 – 8 let). Rovněž také je častým proviněním pohlavní

zneužívání, ať už v rámci rodiny a nebo vůči přítelkyni, které je pod 15 let. Závažné bývají také dopravní nehody, které zpracovává Kongresová.³³ Bohužel jsem se setkala i s dopravní nehodou s následkem smrti z nedbalosti. Časté provinění je i distribuce drog, především pervitinu. “

Jaké vidíte největší úskalí na vaší práci?

„Já pracuji pouze se spisem, čili kontakt s rodinou má spíše policejní orgán. Je ale důležité, aby se podařilo navázat spolupráci s Probační a mediační službou, jelikož ta většinu řízení vede nejvíce. V současné době, bohužel k vyrozumění dochází až po delším čase, a to může být velký problém.

V méně závažných provinění je možné použít podmíněné zastavení trestního stíhání, jako je např. vyrovnání či mimosoudní dohody, tomu říkáme tzv. odklony. Kolikrát opravdu postačí dohled probačního úředníka.

Největší úskalí tedy vidím v tom, že nejsou v současné době obhájci pro mládež. Existují soudy pro mládež, ale nejsou specializovaní obhájci pro mladistvé. Ti tedy primárně nesměřují výsledek na tzv. odklony. Pokud lze k odklonu dojít, pak je to naším cílem. “

Jaké máte práva a naopak povinnosti ve vztahu ke školským zařízením?

„Práva a povinnosti mám podle zákona č. 109/2002 Sb. Mám právo nahlížet do povinné dokumentace, zejména pak kontrolovat rozhodnutí soudu o umístění dětí. Jde o to, aby tam dítě nebylo neprávem a zda jsou mu řádně prodlužována předběžná opatření. Mohu přijít bez ohlášení a v kteroukoliv denní dobu. Mohu s dítětem mluvit sama, bez asistence ředitele či vychovatele. Také se na mě obrací sami klienti. Jedná se většinou o situace, kdy jim dá soud např. zaplatit obhájce. Ale jinak si třeba na vychovatele nestěžují. Mojí hlavní povinností je dozorovat tato zařízení. Jsem v podstatě ochránce zákonnosti. “

Jak často a proč školská zařízení navštěvujete?

„Dělám pravidelné prověrky, a to čtvrtletně. Nebo se setkávám s konkrétním dítětem, u něhož se účastním např. výchovného pohovoru. Chodím i na mimořádné prověrky, to když nastane mimořádné situace, kterou je nutno řešit okamžitě. Na Klíčově to bylo v době zavedení Kontaktní oddělení a přesunu dítěte do jiného zařízení či navrácení zpět do rodiny. “

---

³³ Krajské ředitelství policie hlavního města Prahy, Kongresová 1666/2, Praha 4

Jak hodnotíte spolupráci s výchovným ústavem Klíčov?

„Hodnotím ji jako velmi dobrou, kdy komunikace je bezproblémová.“

Jak časté jsou útěky těchto dětí?

„Myslím si, že právě Kontaktní oddělení tomu výrazně zamezilo. V podstatě tam již nejsou notoričtí útěkáři. Teď už to není tak časté, jak bývalo. Děti se pravidelně hlásí svým vychovatelům z domova, takže k útekům dochází minimálně. Výhodou je, že Kontaktní oddělení dostalo ze zákona výjimku a může takto fungovat. Je to jediné kontaktní oddělení v celé České republice.“

Páchají tito klienti i dále trestnou činnost?

„Ano, i nadále páchají trestnou činnost. Když dojde k útěku, je obvykle spojen se závislostí. U ústavní péče se upřednostňuje kvůli rodině zařízení blízko místa bydliště, nicméně špatné party či gangy jsou právě v místě bydliště, a to je problém. Děti s výchovnými problémy nejsou umisťovány, co možná nejdál od rizikového prostředí, ale naopak do blízkosti rodiny, a tak se znovu dostávají do inkriminovaného prostředí. Dá se říci, že když utečou, tak znovu páchají trestnou činnost a vrací se k drogám. Je potřeba říci, že neunikají zpátky k rodině. Podle mého názoru má smysl dávat do blízkosti bydliště děti, které jsou umístěny do dětského domova, ale ne děti se závažnými výchovnými problémy. Mělo by se zkoumat, proč je dítě umístěno tam, kde je.“

Setkala jste se s ochrannou výchovou?

„Ano, setkala.“

Bylo to v období, kdy bylo vytvořeno speciální oddělení na Klíčově, tzv. Oddělení ochranné výchovy. Ta byla uložena jako opatření u nezletilých pachatelů podle zákona č. 218/2003 Sb. Řádově se jednalo asi o 20 mladistvých. Všichni byli umístěni na Klíčově, později byli přemístěni, podle rozhodnutí různých soudů. Ochranná výchova byla uložena především za loupeže, těžké újmy na zdraví a vraždu. Byla tam i část skupiny nezletilých vrahů z Chomutovska, kteří ubodali stařenku. Někteří měli stanovenou psychiatrickou diagnózu a léčili se tedy v Psychiatrické léčebně v Praze, Bohnicích. Umístění na Klíčově trvalo zhruba v průměru kolem 4 let, ale určitě to nebylo déle. Ředitel Klíčova, pan Matoušů, se tomu tehdy velice bránil, jelikož je ústav umístěn na Proseku, v sídlišti a hlavní město je pro takové klienty lákavé. Navíc Klíčov není typem zařízení, které by mohlo sloužit jako „vězení“. Dá se říci, že pro okolí byla

taková hrozba nebezpečná. Došlo k tomu z důvodu rekonstrukce ústavu na Moravě, a proto bylo třeba tyto chlapce někam na dobu určitou přemístit. “

Jakým způsobem se ochranná výchova řešila?

„Bylo vytvořeno speciální oddělení, ve kterém pracoval specializovaný personál, jako např. speciální pedagogové zaměřeni na vážné výchovné problémy. Rovněž došlo k upravení budovy, byly nainstalovány mříže do oken, kamerový systém, a další opatření. V rámci výchovné skupiny ochranné výchovy byl vytvořen i speciální program dne. Byl velmi podobný režimu dne podle ústavní výchovy, ale byl výrazně upraven v oblasti vycházek a volného času. Jednalo se o omezení na svobodě. “

Jaký osud obvykle čeká na mladistvého, který ukončí ochrannou výchovu?

„Osud závisí na rodině mladistvého, jestli má zázemí a má se kam vrátit. Dále záleží, jak se povede jeho resocializace či zda u něj není drogová závislost nebo závislost na alkoholu. Významné je rovněž i to, jestli se podařilo přerušit styk s partou či okolím, které ho do problémů přivedlo. A nebo zda se vrací do starého modelu života. Také osud mladistvého ovlivní, zda u něj není stanovena psychiatrická diagnóza a zda je tedy stále nemocný. V neposlední řadě ovlivňuje osud, vzdělání jedince. Záleží, zda se podařilo, aby nějaký obor dostudoval, což v případě Klíčova umožňuje kuchařský obor, přímo v areálu ústavu. Pokud tedy dál studuje a nebo pracuje, je možné na dohodu využívat ubytování v ústavu. Nebo je také k dispozici sociální byt na Praze 8 či domovy na půli cesty, charity a nebo občanská sdružení. Ovšem pobyt je stanoven za určitých podmínek, které je třeba dodržovat. Pokud se mladistvý neosvědčí, opakovaně se mu dává šance, ale není to donekonečna. Mladistvý dostane peníze, které se mu spoří. Většinou se jedná o stavební spoření. Dochází ale k situacím, kdy si sami neplatí jízdné, ale jsou poté schopni prodat i Open Card. Zkrátka, normální děti se do takového zařízení nedostanou. Vždy se jedná o sociálně slabé rodiny, kterým se stát snaží pomáhat. “

Proč je v Praze, v současné době „tak málo“ ochranných výchov?

„Je to z důvodu, že se děti umisťují záměrně mimo Prahu. Hlavním cílem je, aby se tyto děti nedostaly zpátky do rizikového prostředí a aby nepáchaly další trestnou činnost. Tomu se mimo hlavní město dá relativně zabránit. Tato zařízení bývají většinou v přírodě, což je daleko od větších měst. Klíčovi si velmi pomohl detašovaným

pracovištěm Křešín, což je stará fara v lesích na Pelhřimovsku. Mladiství se tedy k drogám těžko pak dostanou. V Praze je tento problém pak poměrně značný.“

Jak moc ovlivňuje změna zákona výkon vaší práce?

„Zatím se to rozjíždí, takže to nedokážu posoudit. V podstatě je to teď zcela zásadní. Sami zařízení nevědí, jak to bude fungovat a jak to půjde přes soud. (Má na mysli určení, kam dítě bude umístěno, zda o tom rozhoduje ředitel zařízení či soud.) Navíc je na Klíčově obrovská migrace dětí a nejsou tam umístěny natrvalo. Dříve toto rozhodnutí dělal ředitel diagnostického ústavu, kdežto nyní je rozhodnutí v kompetenci soudu. Jedná se tedy o novelu zákona o zvláštních soudních řízení č. 292/2013 Sb., která platí od 1. 1. 2014 podle nového občanského zákoníku.“

Měla jste někdy špatnou zkušenost se svými svěřenci?

„Ne, nikdy klienti nešli proti mě, ač bydlím na Černém Mostě, kam má působnost spadá. Já nejsem jako represivní orgán, ale jako jejich pomoc.“

Závěrem jsem se chtěla zeptat, zda jste si tento obor vybrala sama dobrovolně nebo tomu osud pomohl?

„Já jsem si mládež vybrala zcela dobrovolně. Vidím v této práci smysl. Prevence je daleko víc možná, rovněž i náprava, což u dospělých nebývá. Navíc je dobré zapojení celé rodiny, na kterou je třeba zapůsobit, a to se většinou daří. Má smysl, že se situace může zlepšit a ve většině případů se zlepší. Dítě je v podstatě sledováno od malinka, málo kdy se problém překlene až do dospělosti, jelikož se s dítětem i rodinou stále pracuje, až do doby jeho zletilosti. Sama mám 3 děti, proto mám velkou motivaci.“

Oběma státním zástupkyním chci velmi poděkovat, za nesmírnou ochotu, vstřícnost a chuť se podělit se svými dojmy, zážitky, zkušenostmi, ale i smutnými příběhy svých svěřenců. Je obdivuhodné, jak se snaží děti a mladistvé přimět k lepší variantě jejich směru cesty životem. Z těchto setkání si odnáším jeden důležitý moment, a to ten, že se má dávat druhá šance, někdy možná i třetí. A to především u dětí a mladistvých, kteří jsou lehce ovlivnitelní a nechají se strhnout svým okolím. Nesmí se ani zapomínat na fakt, že rodinu a rodiče si nikdo nevybírá a poprat se s vlastním osudem nebývá vždy jednoduché.

7.4. ZÁVĚR VLASTNÍHO PRŮZKUMU

V každé práci by mělo být šetření či průzkum, který by přinesl nové nebo dosud nepublikované informace. Šetření tedy bylo zaměřeno na zastoupení ochranné výchovy v rámci území hlavního města Prahy. Po jednotlivých návštěvách obvodních státních zastupitelství a Vrchního státního zastupitelství v Praze, bylo zjištěno, že v současné době není žádná uložená ochranná výchova, která by byla realizována či řešena ve výchovných ústavech na území Prahy. Z toho plyne závěr, že ochranné výchovy jsou ukládány, nicméně jejich výkon je směřován, co možná nejdále od hlavního města, nejlépe do přírody či na samotu. Je to z důvodu účelnosti, aby klient nemohl snadno a lehce kontaktovat svoje blízké okolí, které mohlo a povětšinou má velký vliv na jeho chování, a tím i jeho osud.

Zároveň bylo zjištěno, že jednotlivé obvodní státní zastupitelství mezi sebou příliš nekomunikují, tudíž není žádný přehled či oficiální statistika, která by mapovala, které zastupitelství řeší v současnosti ochranné výchovy. Není to zřejmě v zájmu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, ani Ministerstva vnitra nebo Ministerstva spravedlnosti.

Nicméně je třeba zhodnotit, že role státního zástupce vzhledem ke školským zařízením, nebo řekneme-li k etopedickým zařízením, je zcela nezastupitelná. Tomu však v minulosti nebyvalo. Je správné, že existuje orgán, který dohlíží a kontroluje práva dětí a mladistvých v zařízeních, v nichž vykonávají svoji nápravu.

Bylo by ještě žádoucí, aby přibýlo více obhájců, kteří by se úzce specializovali na provinění mladistvých. Právě i tato informace byla zjištěna z průzkumu náplně práce státního zástupce. Ti si stěžují, že v České republice jsou soudy řešící problematiku dětí a mládež, ale již bohužel nejsou obhájci, kteří by těmto klientům zcela rozuměli. Cílem řízení by mělo být napravení a kladné ovlivnění klienta tak, aby mohl žít kvalitní život bez kriminálního pozadí. Je na místě, aby se těmto dětem dávala druhá šance a zároveň jim byla věnována adekvátní pomoc.

ZÁVĚR

Diplomovou práci na téma Ochranná výchova ve školských zařízeních, jsem pojala jako komplexní výpověď k výkonu tohoto opatření. Práci jsem tedy rozdělila na několik částí, které měly svůj záměr.

První, úvodní, část jsem věnovala ujasnění pojmů, které se v celé diplomové práci objevovaly, z důvodu jednotného výkladu. Dále jsem rozdělila jednotlivé druhy opatření, které mohou být mladistvým za jejich provinění soudem pro mládež uloženy či nařízeny.

Další část jsem věnovala ochranné výchově pojaté z různých hledisek, ať už z pohledu dítěte či mladistvého, tak ze strany výchovné ústavu, kam jsou tyto mladiství umisťováni, ale rovněž i z pohledu zákona. Rovněž zde nechybí kapitola zabývající se přeměnou ochranné výchovy a ústavní výchovy. Jedná se o přiblížení podmínek k této přeměně, vyjádření soudu pro mládež a také podmínky zpětného uložení ochranné výchovy a ústavní výchovy.

V předposlední kapitole jsem se zabývala realizací výkonu ochranné výchovy ve školském zařízení, jednak obecně, jakým způsobem je možné toto opatření vykonat. Ale rovněž jsem si vybrala konkrétní zařízení, a to výchovný ústav Klíčov, v hlavním městě Praha, na Praze 9. Tento ústav jsem popsala od základních informací, jeho činností, přes rozdělení na výchovný ústav, středisko výchovné péče a základní a střední školu. V této kapitole jsem uvedla pravidla pobytu oddělení, kde byla v nedávné minulosti ochranná výchova řešena. Zajímavé je i popsání 1. kontaktního oddělení v České republice, které spadá pod výchovný ústav Klíčov.

Závěrečná, poslední, část je zaměřena na náplň práce státního zástupce, který dozoruje školská zařízení a zároveň pracuje s problematickými dětmi a mládeží. Tato kapitola je rozdělena jednak na práva a povinnosti státního zástupce z pohledu zákona a jednak na praktické zkušenosti těchto státních zástupců. Vybrala jsem si dvě státní zástupkyně, se kterými jsem vedla rozhovory. Jedna státní zástupkyně je z Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 5, která úzce spolupracuje se zařízením pro děti cizinců a druhá státní zástupkyně, je z Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 9, která spolupracuje s výchovným ústavem Klíčov. Při těchto rozhovorech se mj. ukázalo, že role státního

zástupce je zcela nezastupitelná, a že tomu tak v minulosti nebylo. Dále z rozhovorů vyplynulo, že v České republice existují soudy pro mládež, nicméně neexistují specializovaní obhájci, kteří by se na mladistvé provinilce zaměřovali. Cílem procesu při nápravě dětí a mladistvých je zaujmout takovou alternativu trestu, která by tito mladé lidi především pozitivně motivovala a napravila. A to bohužel ne vždy obhájci mladistvých preferují.

V šetření, které jsem provedla na státních zastupitelstvích v rámci hlavního města Prahy, jsem zjistila, že v současné době neexistuje žádná oficiální statistika, která by vedla počty ochranných výchov za každý rok. O takovém dokumentu neví ani zaměstnanci Vrchního státního zastupitelství v Praze, ani jednotlivá obvodní státní zastupitelství. Zřejmě tento typ evidence není v zájmu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, rovněž ani Ministerstva spravedlnosti či Ministerstva vnitra.

Taktéž velice zajímavou informací, kterou jsem v rámci návštěv státních zástupců zjistila, je ta, že v současné době, a to i zpětně zhruba za dobu 3 let, není v rámci hlavního města realizována žádná ochranná výchova ve výchovných ústavech v Praze. Není tomu tak, že by nyní společnost neměla mladistvé provinilce, nicméně uložená ochranná výchova se záměrně realizuje mimo hlavní město. Je to především z důvodu zamezení styku s problematickým okolím mladistvého a taktéž s velkými možnostmi a nástrahami, které Praha má. Pro naplnění účelu ochranné výchovy je vhodné umístění klienta nejlépe na samotu, či do zařízení, které je v přírodě. Náprava dítěte či mladistvého je poté lépe ovlivnitelná.

Psaní diplomové práce mě velmi obohatilo, a to o několika zcela nových zkušeností. Jednalo se o práci v terénu státních zastupitelství, kde jsem se setkala s mnoha zajímavými lidmi. Rovněž to bylo navázání kontaktu s výchovným ústavem Klíčov, kde byli zaměstnanci velice vstřícní a ochotní pomoci. Taktéž jsem si prohloubila znalosti z oblasti zákona, odborné literatury, ale i z jiných zdrojů. Potvrdila jsem si, že oblast etopedie, a to především část soudnictví, mě velmi zajímá, a proto uvažuji i o možnosti dalšího uplatnění v rámci této oblasti speciální pedagogiky.

RESUMÉ

Diplomová práce byla úmyslně rozvržena do několika, již zmíněných částí.

První část, která byla věnována obecnému vysvětlení jednotlivých pojmů, jenž se v práci objevovaly, a to z důvodu ujasnění pojmů. Rovněž i rozdělení jednotlivých opatření patřilo k danému tématu.

Další, druhá část, se věnovala především celkovému pojetí pojmu ochranné výchovy, z různých, důležitých hledisek. Nezapomnělo se rovněž ani na přeměnu ochranné výchovy a ústavní výchovy. Tato část byla uvedena jako předstupeň a přímé navázání na následující část, která byla věnována školským zařízením.

Poslední, tedy třetí část, byla pojata velmi prakticky. Jednak se zabývala již zmíněnými školskými zařízeními, ale věnovala se i realizaci výkonu ochranné výchovy ve výchovném ústavu Klíčov. Jako originální a unikátní je závěrečná kapitola rozhovorů se dvěma státními zástupkyněmi, které jsou velmi zkušené ve své letité práci. Jejich názory a odpovědi přinesly odlišný pohled na tematiku ochranné výchovy a zároveň i doplňující informace k problematice mladistvých.

Diplomová práce byla pojata jako komplexní výpověď k výkonu ochranné výchovy ve školských zařízeních z různých hledisek pohledu. Zřejmě nejčastější a částečně jiný pohled na toto téma, mají státní zástupkyně. Rovněž zajímavé bylo šetření po státních zastupitelství v Praze, kde bylo zjištěno, že v současné době není na území hlavního města Prahy, žádný výkon ochranné výchovy a zároveň neexistuje žádná oficiální statistika, která by počty uložených ochranných výchov evidovala.

RESUMÉ

The thesis was intentionally divided into several parts which were already mentioned.

The first part was devoted to a general explanation of the terms that appear in the thesis for the sake of specification and clarification of concepts. Also the sorting of individual measures is part of our subject.

The following second part is devoted primarily to the general conception of the concept of preventive custody from a variety of important aspects. Also the attention was paid to transformation of protective custody and institutional care. This section was introduced as a first stage to the establishment of the next section, which deals with educational facilities.

The last third part approaches to the subject in very practical way. It deals with the already mentioned educational institutions, but it is also dedicated to the implementation of protective custody in an educational institution in Klíčov. The final chapter is original and unique - it consists of interviews with two public prosecutors who are highly experienced in their long-standing work. Their opinions and answers brought different approaches to the protective custody and also give additional information on the issue of juveniles.

This thesis was conceived as a comprehensive discourse on the execution of protective custody in educational institutions from different angles of view. Perhaps the most valuable and partially different view on the subject is given by public prosecutors. The survey which was carried out in public prosecutor's office brought very interesting discovery. It was found out that currently there is no case of protective custody in the capital city of Prague and there are no official statistics which would register amount of protective custodies.

SEZNAM LITERATURY

- [1] Chaloupka, L., Vocilka, M., Moucha, Z.: Etopedie. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1983.
- [2] Jánský, P.: Problémové dítě a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních. Hradec Králové: Gaudeamus, 2004. ISBN 80-7041-114-7.
- [3] Labáth, V. a kol.: Riziková mládež. Praha: Slon, 2001. ISBN 80-85850-66-4.
- [4] Matoušek, O., Matoušková, A.: Mládež a delikvence. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-825-8.
- [5] Miovský, M.: Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
- [6] Moucha, Z., Chaloupka, L.: Nápravná výchova. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1985.
- [7] Pacnerová, H., Zelenda Kupcová, A. a kol.: Vybraná témata vychovatelské praxe: Inspirace pro vychovatele v zařízení ústavní a ochranné výchovy. Praha: Univerzita Karlova, 2012. ISBN 978-80-87652-59-6.
- [8] Škoviera, A.: Dilemata náhradní výchovy. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.
- [9] Švancar, Z., Buriánová, J.: Speciálně - pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988.
- [10] Vocilka, M.: Náplň činnosti středisek výchovné péče pro děti a mládež. Praha: Tech - market, 1996. ISBN 80-902-134-5-6.
- [11] Vocilka, M.: Netradiční forma prevence poruch chování. Praha: Tech - market, 1997. ISBN 80-902134-8-0.

ZÁKONY

- [12] Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.
- [13] Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.
- [14] Zákon č. 283/1999 Sb., o státním zastupitelství.

DOKUMENTY

- [15] Výchovný ústav Klíčov: Motivační oddělení II, pravidla pobytu.
- [16] Výchovný ústav Klíčov: Oddělení ochranné výchovy, pravidla pobytu.
- [17] Výchovný ústav, středisko výchovné péče Klíčov, základní škola, střední škola: Výroční zpráva 2012/2013. Praha, říjen 2013.

ODBORNÉ ČLÁNKY

- [18] Bayerová, M.: Ústavní a ochranná výchova a preventivně výchovná péče ve školských zařízeních. Právo a rodina. 2010, č. 5, s. 1 – 3.
- [19] Crha, L.: Dozor státních zástupců nad dodržováním právních předpisů ve školských zařízeních. Státní zastupitelství. 2010, č. 4, s. 26 – 30.
- [20] Kovářová, D.: Ochranná opatření pro mladistvé. Právo a rodina. 2006, č. 8, Systém ASPI – stav k 4.9.2013 do částky 104/2013 Sb. a 36/2013 Sb.m.s.
- [21] Zezulová, J.: Vybraná soudní rozhodnutí k řízení v trestních věcech mladistvých. Státní zastupitelství. 2009, č. 11, s. 13 -17.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- [22] <http://www.klicov.cz/>
- [23] <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/zarizeni-pro-deti-cizince-diagnosticky-ustav-detsky-domov-se>
- [24] <https://www.pmscr.cz/>
- [25] <http://www.policie.cz/uzemni-utvary-krajske-reditelstvi-policie-pha.aspx>
- [26] <http://portal.justice.cz/Justice2/soud/soud.aspx?j=94&o=84&k=956>
- [27] <http://portal.justice.cz/Justice2/soud/soud.aspx?j=98&o=88&k=992>

SEZNAM PŘÍLOH

1. Crha, L.: Dozor státních zástupců nad dodržováním právních předpisů ve školských zařízeních. Státní zastupitelství. 2010, č. 4, s. 30.
2. Zezulová, J.: Vybraná soudní rozhodnutí k řízení v trestních věcech mladistvých. Státní zastupitelství. 2009, č. 11, s. 15.
3. Stanovisko Nejvyššího soudu ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k pravomoci pověřeného státního zástupce podávat návrhy na uložení ochranné výchovy. Obsah a text Vykls 6/2007, ASPI KP365, 6. 12. 2013, 12:29:57.
4. Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu v otázce ukládání souhrnného trestního opatření nebo souhrnného trestu v případě, že mladistvý spáchal provinění před osmnáctým rokem věku a trestný čin po dovršení osmnáctého roku. Obsah a text (Rt) tejn 300/2009, ASPI KP635, 6. 12. 2013, 12:25:39.
5. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 10. 2007. Je vyloučeno, aby ochranná výchova a ústavní výchova byly vykonávány současně. Při střetu obou druhů výchovy u téhož dítěte mladšího patnácti let nebo mladistvého je nutné vycházet ze zásady, že je-li uložena ochranná výchova jako patření v době, kdy se dítě mladší patnácti let nebo mladistvý nachází ve výkonu ústavní výchovy, má přednost výkon ochranné výchovy. Ústavní výchova se ukončí podle občanskoprávních předpisů. Obsah a text (Rt) 8 Tdo 1158/2007, ASPI KP635, 15. 11. 2013, 09:16:29.
6. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2008. Rozhodování soudu pro mládež o uložení ochranné výchovy. Obsah a text (Rt) 8 Tz 9/2008, ASPI KP635, 15. 11. 2013, 09:25:17.
7. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 9. 2008. Ačkoliv není výslovně jako dovolací důvod uvedeno pochybení při uložení výchovného opatření, není vyloučeno chybné uložení výchovného opatření namítnout prostřednictvím dovolacího důvodu. Obsah a text (Rt) 8 Tdo 1102/2008, ASPI KP635, 6. 12. 2013, 12:18:10.

8. Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích – pobočka v Táboře ze dne 15. 4. 2004. Soud pro mládež rozhodující v trestní věci mladistvého v hlavním líčení ve věci samé není při ukládání výchovných opatření povinen vyžadovat souhlas mladistvého. Obsah a text (Rt) 14 130/2004, ASPI KP635, 6. 12. 2013, 12:14:05.
9. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 28. 2. 2005. Ukládání výchovných opatření mladistvým a výkon probačního dohledu nad mladistvými. Obsah a text (Rt) 63 Tm 1/2005, ASPI KP635, 6. 12. 2013, 12:16:23.
10. Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce před její obhajobou.
11. Prohlášení žadatele o nahlédnutí do listinné podoby závěrečné práce, Evidenční list.